

Laura Paci & Blerina Peci Hamiti

**ELINYMPÄRISTÖN VAIKUTUS
LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN
KEHITYKSEEN**
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sairaanhoidajakoulutus

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sairaanhoitaja (AMK)
Tekijät	Laura Paci & Blerina Peci Hamiti
Työn nimi	Elinympäristön vaikutus lapsen tunne-elämän kehitykseen – kuvaileva kirjallisuuskatsaus
Toimeksiantaja	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, XAMK
Vuosi	2023
Sivut	37 sivua, liitteitä 9 sivua
Työn ohjaaja	Katja Villikka

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaiset asiat vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli, että sen tuloksia hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden koulutuksessa. Erityisesti opinnäytetyö soveltuu terveydenhoitaja- ja sosionomiopiskelijoille sekä muille lapsen kehityksen parissa työskenteleville terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisille.

Tunteet säätelevät käyttäytymistä ja ovat osa arkipäiväistä elämää. Tunne- ja itsesäätelytaidot kehittyvät jo varhaislapsuudessa antaen pohjan lapsen kehitykselle. Kaikki lapset eivät saa kuitenkaan tällaista pohjaa kehitykselle, jolloin usein tuloksena on rikkonaisesti rakentunut tunne-elämä. Heikot lähtökohdat lapsuudessa näkyvät pitkälle elämässä. Nykypäivänä onkin nähtävissä lisääntynyt lasten ja nuorten pahoinvointi. Elinympäristöillä on todettu olevan merkittävästi vaikutusta lapsen kehitykseen. Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja perheen heikko sosioekonominen asema ovat yhteydessä lapsen myöhemmin ilmeneviin haasteisiin.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimukset kirjallisuuskatsaukseen valikoituivat asetettujen hakukriteerien mukaan. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitui 14 tutkimusta, joista yksi oli vieraskielinen. Kirjallisuuskatsauksen aineistoa analysoitiin teemoittelun avulla. Aineistonanalyysillä saatiin selville kirjallisuuskatsauksen tärkeimmät tulokset, jotka vastasivat opinnäytetyöhön asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksien perusteella voidaan todeta, että kasvuympäristöllä, kuten kotioloilla, asuinalueella, vanhemmilla, varhaiskasvatuksella tai ympärillä olevilla ihmisillä on suuri vaikutus lapsen kehitykseen. Tuloksista nousi erityisesti esiin kotiolojen vaikutus lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Tärkeänä tekijänä pidettiin vanhempien suhtautumista lapseen arjessa. Johtopäätöksenä voidaan siis esittää, että vanhempien riittävä ajan sekä huomion antaminen edistää lapsen tunteiden säätelyn kehittymistä.

Jatkotutkimuksissa voisi selvittää, miten lapsen tunne-elämän haasteet vaikuttavat huoltajiin tai perheisiin sekä millaisia apuja huoltajat ovat näihin haasteisiin saaneet. Lisäksi voisi selvittää, miten nuorten hyvinvointia voitaisiin tukea ja miten tunne-elämän haasteita voisi ehkäistä.

Asiasanat: elinympäristö, kiintymyssuhde, käyttäytymishäiriöt, lapsi, tunne-elämä

Degree title	Bachelor of Health Care
Authors	Laura Paci & Blerina Peci Hamiti
Thesis title	the influence of the living environment on the development of a child's emotional intelligence – descriptive literature review
Commissioned by	South-Eastern Finland University of Applied Sciences, XAMK
Time	2023
Pages	37 pages, 9 pages of appendices
Supervisor	Katja Villikka

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to investigate the factors influencing a child's emotional development. The thesis was conducted in collaboration with the South-Eastern Finland University of Applied Sciences (Xamk). The aim of the thesis was to utilize its findings in the education of social and healthcare students. Specifically, the thesis is suitable for students studying nursing, social work, and other healthcare professionals working with child development.

Emotions regulate behavior and are a part of everyday life. Emotional regulation and self-regulation skills develop in early childhood, providing the foundation for a child's development. However, not all children receive such a foundation, often resulting in fragmented emotional development. Weak beginnings in childhood have a profound impact on later life. Childrens' and adolescents' distress is nowadays observable. It has been noted that living environments significantly influence a child's development. Parental mental health disorders and the family's weak socio-economic status are linked to later challenges faced by the child.

The thesis was conducted as a descriptive literature review. Studies were selected for the literature review based on predefined search criteria. Fourteen current and high-quality studies were chosen for the literature review, one of which was in a foreign language. The material from the literature review was analyzed thematically, revealing the most important findings that addressed the research questions set for the thesis.

As a result of the literature review, it was observed that the child's developmental environment, such as home conditions, residential area, parents, early education, or people around them, greatly influences their development. The influence of home conditions on the child's socio-emotional development was particularly highlighted in the results. Parents' attitudes toward the child in everyday life were considered a significant factor. Therefore, it can be concluded that parents' adequate time and attention contribute to the development of a child's emotional regulation.

Further research could investigate how a child's emotional challenges affect guardians or families and what kind of assistance guardians have received for these challenges. Additionally, exploring ways to support adolescents' well-being and prevent emotional challenges could be considered.

Keywords: attachment relationship, behavioral disorders, child, emotional development, environment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN KEHITYS	7
2.1	Tunteet ja tunnetaidot	7
2.2	Itsesäätelytaidot	9
2.3	Tunnetaitojen kehitykseen vaikuttavat tekijät	10
3	LASTEN KÄYTÖS- JA UHMAKKUUSHÄIRIÖT	12
3.1	Määritelmä ja esiintyminen	12
3.2	Syyt ja riskitekijät	13
3.3	Oireet ja diagnosointi	14
3.4	Lapsen käytöshäiriöiden hoito	15
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	16
5.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	16
5.2	Aineiston tiedonhaku	17
5.3	Aineiston analyysi	19
6	TULOKSET	20
6.1	Kasvuympäristön riskitekijät	20
6.2	Kiintymyssuhteen kehitykseen liittyvät riskitekijät	21
6.3	Vanhemman mielenterveyteen liittyvät riskitekijät	23
6.4	Perheen sosioekonomisen asemaan liittyvät riskitekijät	24
6.5	Lapsuuden kotioloihin liittyvät riskitekijät	25
7	POHDINTA	28
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	28
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	31
7.3	Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	32
	LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1. Tiedonhakutaulukko

Liite 2. Tutkimustaulukko

Liite 3. Teemoittelutaulukko

1 JOHDANTO

Elinympäristöllä on todettu tutkimusten mukaan olevan vaikutusta lapsen terveyteen, kehitykseen, itseluottamukseen ja minäkuvaan (Aro 2019). Lapsen ympäristöllä on myös selkeä vaikutus lapsen älykkyyden kehitykseen (Myllyniemi 2013). Tutkimusten mukaan lapsuudessa koetuilla toimeentulovaikeuksilla on yhteys myöhemmin ilmeneviin mielenterveysongelmiin, matalaan koulutustasoon, huostaanottoon, rikollisuuteen ja huonoon toimeentuloon. Nuorten mielenterveysongelmat ja henkinen pahoinvointi ovat lisääntyneet, mikä selittää lapsuuden elinolojen vaikutuksen nykypäivään. (Kuula & Hakovirta 2017; Merikukka 2021.)

Ihmisen emotionaalinen ja tunne-elämän kehitys pohjautuu varhaiseen vuorovaikutukseen, sekä siihen liittyviin tunnekokemuksiin. Varhainen vuorovaikutus ja tunteet sekä aivojen kehitys ja toiminta muodostavat tärkeän kokonaisuuden, josta lapsen psyykinen ja emotionaalinen kehitys kumpuaa. Lapsen psyykkisen ja emotionaalisen kehityksen perustaan vaikuttavat geneettiset- ja biologiset tekijät. Näiden lisäksi myös elinympäristö, varhaislapsuuden kokemukset ja näiden yhteisvaikutukset ovat yhteydessä edellä mainittuihin kehityksen osa-alueisiin. (Heiskala 2020.)

Lapsista noin 10 % kärsii lieväasteisesta uhmakkuudesta ja noin 2 % hankalammasta uhmakkuudesta. Uhmakkuushäiriö esiintyy myös enemmän pojilla kuin tytöillä. Lapsen käytöshäiriön voi huomata lapsen eri kehitysvaiheissa. Häiriö huomataan selkeästi silloin, kun lapsen käyttäytyminen ei ole kehitysvaiheen mukaista. Tällöin lapsen toimintakyky voi mahdollisesti heikentyä. Hyvin usein lapsen käytös- tai uhmakkuushäiriöt vaikuttavat lapsen sekä läheisen arkeen. (Luoma 2022.) Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä lapsi, jolla viitataan alle 18-vuotiaaseen henkilöön. Suomen lastensuojelulain (13.4.2007/417) 6. §:ssä lapsi määritetään alle 18-vuotiaaksi ja nuori 18–24-vuotiaaksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaiset asiat vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen. Tässä opinnäytetyössä haetaan vastauksia siihen, miten erilaiset elinympäristössä ilmenevät asiat vaikuttavat lapsen

tunne-elämän kehitykseen ja miten voidaan edistää lapsen tunne-elämän kehitystä. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on, että sen tuloksia hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden koulutuksessa. Eriyisesti opinnäytetyö soveltuu terveydenhoitaja- ja sosionomiopiskelijoille sekä muille lapsen kehityksen parissa työskenteleville terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisille.

2 LAPSEN TUNNE-ELÄMÄN KEHITYS

2.1 Tunteet ja tunnetaidot

Tunteet säätelevät käyttäytymistä ja ovat osa arkipäiväistä elämää. Tunteilla on useita määritelmiä, mutta yksinkertaisesti niitä voitaisiin selittää yksilön reaktiona, johon liittyvät kehon tuntemukset, tietoinen kokemus ja jonkinlainen ilmaisu tunteesta. Tunteiden tarkoitus on suunnata ajattelua ja valmistaa toimintaan. Niiden tehtävä on viestiä niin sisäisistä kuin ulkoisistakin kokemuksista. Tunteita on kuitenkin vaikea tarkemmin määrittää tai tutkia, sillä tunteet koetaan usein yksilöllisinä. Niitä on runsaasti erilaisia ja niiden nimeäminen on hankalaa. Kokonaisuudessaan tunteet muodostavat ison roolin ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Ihmiset oppivat ymmärtämään toisiaan yhä paremmin tunteistaan puhumalla. Kielellisen, fyysisen ja intuitiivisen viestinnän lisäksi tunteiden kieli on yksi tapa ymmärtää toinen toista. (Jokelainen & Talvitie 2018; Opetushallitus 2023b.)

Tunteiden syntyminen ja säätely tapahtuu aivoissa, ja niihin liittyy eri järjestelmien ja välittäjäaineiden toimintaa. Välittäjäaineista esimerkiksi serotoniini, dopamiini ja noradrenaliini vaikuttavat tunteiden säätelyyn. Tunteita voikin kuvata kehon kemiallisena tapahtumana. Ne vaikuttavat ihmisen havainnointiin, ryhtiin, kehon asentoon ja ilmeisiin. Tunteet ilmenevät usein ihmisen kehossa erilaisina fyysisinä reaktioina, kuten sykkeen nopeutumisenä, hikoilemisena, punastumisena tai tärinänä. Ihmisen on tärkeä oppia tunnistamaan omia tunteitaan myös sen vuoksi, että tätä kautta ihminen oppii tunnistamaan myös toisten ihmisten tunteita. Mielekkään vuorovaikutuksen pohjana on siis ihmisen kyky tunnistaa omia kehon viestejä ja niiden kautta myös toisten tunteita. (Rantala 2019.)

Lapsella on jo syntyessään tarve läheisyydelle ja läsnäololle. Kiintymyssuhteen avulla ihminen oppii ymmärtämään tunnereaktioiden kautta, miten muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisia ihmisiä kohtaan. Kiintymyssuhde alkaa muodostumaan jo vastasyntyneellä. Kiintymyssuhteen syntymisen lähtökohdat vaikuttavat lapsen tapaan ilmaista ja käsitellä tunteita. Lapsen ja hoivaajan välille syntyy poikkeuksetta aina jonkinlainen kiintymyssuhde, mutta joissain tapauksissa se voi jäädä myös syntymättä. Tällöin tuloksena pahimmassa tapauksessa on tunnetaidoiltaan köyhä lapsi, jonka stressinsietokyky on alentunut. (Terveyskylä 2021; Sinkkonen & Kalland 2016.)

Kiintymyssuhteet voidaan jakaa kolmeen kategoriaan, joita ovat turvallinen, turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde. Kiintymyssuhteen laatu riippuu siitä, millaiset elinolot lapsella on. Lisäksi vanhemman riittävä läsnäolo, tunteisiin ja tarpeisiin vastaaminen vaikuttavat siihen, millainen kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välille muodostuu. Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen tunnetaitojen muodostumista ja itsetuntoa. Vanhemman emotionaalinen läsnäolo edesauttaa lasta turvallisesti ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan. Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsen tarpeisiin ei vastata tai vastataan, muttei riittävästi tai lapsen tunteisiin vastataan epäjohdonmukaisesti. Lapsi voi myös kokea, että vanhempi ei siedä hänen negatiivisia tunteitaan, jolloin lapsi alkaa välttelemään näiden tunteiden ilmaisua. Lapsi voi oppia jo varhain käyttäytymään niin kuin kokee vanhempansa toivovan. Tällöin lapsen käytös voi olla ai-lahtelevaa, tunteiden ilmaisu haastavaa tai tunnereaktiot voimakkaampia. Kiintymyssuhteen ollessa turvaton kehittääkin lapsi usein itseään suojaavia tapoja, jotta kykenee hillitsemään itseään haastavissa tilanteissa. Turvaton kiintymyssuhde vaikuttaa aina negatiivisesti lapsen tunne-elämän kehittymiseen. (Järvenpää 2019; Kasurinen 2021; Mustonen 2020.)

Lapsen tunteet ja tunne-elämä rakentuvat askeleittain. Emotionaalinen kehitys ja sen eteneminen on yksilöllistä. Tunteiden eli emootioiden kehitykseen vaikuttaa lapsen vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa. Lapsi oppii jo vauvaiässä tunnistamaan tunteita hoivaajansa kasvoilta ja äänistä. Vauva oppii pikkuhiljaa myös reagoimaan tunteisiin. Myöhemmin lapsen kehittyessä, esimerkiksi kaksivuotiaana, lapsi oppii myös vaikuttamaan toisen tunteisiin. Neljävuotias lapsi osaa jo piilottaakin omia tunteitaan. Kehityksen jatkuessa lapsi

oppii nimeämään tunteet ja tunteiden tunnistaminen muuttuu yhä abstraktimmaksi. (Opetushallitus 2023b.)

2.2 Itsesäätelytaidot

Itsesäätely on taitoa tunnistaa, ilmaista ja hallita omia tunteita. Itsesäätelytaidoilla tarkoitetaan myös ihmisen kykyä hillitä ja ehkäistä tuntemuksia ja käyttäytymistä. Itsesäätelyn käsite voidaan määritellä eri näkökulmista, riippuen määritelläänkö käsite emotionaalisen tai kognitiivisen toiminnan näkökulmasta. Emotionaalisella itsesäätelyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä vaikuttaa, kasvattaa ja muokata emotionaalisia kokemuksia. Kyseessä voi olla siis tiedostamaton tai tietoinen kyky. Kognitiivisella itsesäätelyllä taas tarkoitetaan kykyä suunnitella ja säädellä ajattelua. Kognitiivinen itsesäätely on myös kykyä säädellä toiminnanohjausta. Itsesäätelytaidot vaativat kehittyäkseen suotuisan kasvuolosuhteen. Vuorovaikutus toiseen ihmiseen on ensisijaisen tärkeää itsesäätelytaitojen kehittymisen kannalta. Itsesäätelytaitoja ei käytännössä pysty oppimaan ilman suhdetta ympäristöön. (Veijalainen 2020.)

Itsesäätelytaidoissa on siis kysymys ihmisen koko elinaikana harjaantuvista taidoista, jotka saavat alkunsa varhaisessa lapsuudessa. Varhaislapsuudessa itsesäätelytaidot kehittyvätkin intensiivisimmin aivojen kypsymisprosessin myötä. Emotionaalisen säätelyn kehitys alkaa lapsella ennen käyttäytymisen säätelyn kehitystä, joka voi toisinaan aiheuttaa ristiriitaa lapsen käyttäytymisessä. Lapsen tunteiden säätely voi myös vaihdella ympäristön mukaan. Esimerkiksi kotona ja päiväkodissa itsesäätelytaidot voivat olla eri tasolla. Pieni lapsi tarvitsee aikuisen tukea itsesäätelyn ja tunnetaitojen opettelussa, sillä uusien taitojen opettelu voi olla lapselle uuvuttavaa. (Veijalainen 2020; Troger 2023.)

Itsesäätelytaidot ovat lapsen tapa oppia säatelemään omia tuntemuksiaan, mutta myös kykyä oppia tunnistamaan muiden itsesäätelyä. Itsesäätelytaidot ovat myös kykyä oppia noudattamaan sääntöjä ja oppimista ylipäätään. Taitojen on tärkeä antaa kehittyä, sillä ne vaikuttavat pitkälle ihmisen kehitykseen ja itsenäistymiseen. Lapsena opitut taidot kantavat hedelmää nuoruudessa ja aikuisuudessa. Lapsen täytyy siis oppia kokemaan toisinaan epäonnistumisia,

jotta pystyy tulevaisuudessa hallitsemaan tuntemuksiaan. (Veijalainen 2020; Troger 2023.)

2.3 Tunnetaitojen kehitykseen vaikuttavat tekijät

Vanhemmat ovat avainasemassa lapsen tunnetaitojen kehityksessä. Lapsella ei nimittäin ole synnynnäisiä valmiuksia tunteiden säätelyyn tai hallintaan. Lapsi tarvitsee vanhemman tukea tunnetaitoihin jo heti syntyessään. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus, vauvan tarpeiden tunnistaminen ja läsnäolo tukevat lapsen tunnetaitojen kehitystä. Lapsen tunnetaidot kehittyvät eri kehitysvaiheiden aikana. Näihin vaiheisiin lapsi tarvitsee jatkuvasti vanhempansa tukea. (Pöyhönen & Livingston 2021; Opetushallitus 2023b.)

Aikuinen voi auttaa tukemalla lasta tunnetaitojen opettelussa alkuun luomalla lapsen kanssa luotettavan ja turvallisen vuorovaikutussuhteen. Jotta vanhempi oppii tuntemaan ja ymmärtämään lapsen viestimiä tunteita, tulisi vanhemman ja lapsen välille luoda hyvä pohja tunnetaitojen käsittelylle. Lapsi pystyy paremmin ilmaisemaan itseään ja tunteitaan, kun sanavarasto kasvaa. Arkitilanteiden lisäksi aikuinen voi tukea tätä esimerkiksi lukemalla kirjoja ja olemalla lapsen kanssa vuorovaikutuksessa. Kirjat ja tarinat toimivat hyvinä tukikeinoina hankalien tunteiden tunnistamisessa ja niiden opettelussa. Lapsen voi olla helpompi oppia ilmaisemaan näin myös itseään tunteiden kautta. Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja kokeminen yhdessä tukevat tunnetaitojen kehitystä. *Tunnetaitojen kehityksessä myös tavallinen arki on tärkeää. Tarkkaavaisuuden jakaminen yhteisissä arkisissa tilanteissa on merkityksellistä tunnetaitojen kehittymisessä. Vanhemman osallistumisen lapsen tunnetaitojen kehitykseen luotettavassa ilmapiirissä on todettu tutkimusten mukaan vaikuttavan positiivisesti lapsen sosiaalisiin ja emotionaalisiin taitoihin. (Pöyhönen & Livingston 2021; Opetushallitus 2023a.)

Lapsen kasvuoloilla on vaikutus tunnetaitoihin ja tunnekokemuksiin. Synnynnäinen temperamentti vaikuttaa herkkyyteen kokea niin myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. Se, kuinka voimakkaasti lapsi kokee ja ilmaisee erilaisia tunteita, määrittyy temperamentin mukaan. Temperamenttipiirteet vaikuttavat myös lapsen kykyyn muodostaa sosiaalisia suhteita. Yhdessä nämä tempera-

mentti ja kasvuolot vaikuttavat lapsen tunnesäätelyn kehittymiseen, sekä siihen, miten lapsi oppii tuntemaan itseään ja muita. Lapsien tulee saada kehittyessään perustarpeensa tyydytetyksi. Näitä tarpeita ovat esimerkiksi turvallisuuden tunne, riittävä ravinto, mieleiset virikkeet ja hoiva. Lapsen kasvu ja kehitys voivat pahimmassa tapauksessa häiriintyä, jos lapsen tarpeita ei tyydytetä tai niiden tyydyttäminen ei tapahdu oikea-aikaisesti tai lapsen tarpeisiin vastataan epäjohdonmukaisesti. Tutkimuksissa on todettu, että esimerkiksi perheen köyhyydellä on vaikutusta lapsen tunnetaitojen oppimiseen. Erityisesti ennen kouluikää perheen köyhyyttä kokeneet lapset kärsivät helpommin tunnetaitojen oppimiseen liittyvistä vaikeuksista. Lapsen tunnetaitojen kehitykseen haitallisesti vaikuttavia riskitekijöitä ovat köyhyys, vanhempien matala koulutustaso ja perheen epäterveelliset elämäntavat. Hyvä vanhemmuus toimii suojaavana tekijänä tunnetaitojen oppimisessa. (Opetushallitus 2023b; Heiskala 2020; Järvenpää 2019.)

Tunne-elämän haasteet eivät synny itsestään, vaan niiden syntymiseen vaikuttaa voimakkaasti lapsen kasvuympäristö (Opetushallitus 2023b). Lapsen hermoston kehitystä ohjaavat sekä geneettiset- että epigeneettiset tekijät. Epigeeninen periytyminen tarkoittaa, että erilaiset ympäristöaltisteet ja niiden aiheuttamat hankitut tilat ja ominaisuudet voivat muuttaa sukusolujen epigenomia. Periytyviä psyykkisiä ja fyysisiä ominaisuuksia epigenetiikka voi joko aktiivoida tai passiivoida. (Lönqvist 2021.) Ympäristötekijöiden vahvan vaikutuksen vuoksi lapsen tunne-elämään liittyviin haasteisiin vaikuttaessa tulee kiinnittää huomiota myös lapsen elinympäristöön (Heiskala 2020).

Lapsen tunne-elämän haasteilla on vaikutusta myös lapsen muuhun kasvuun ja kehitykseen. Lapsen tunne-elämän taidot voivat olla ikätasoon nähden jäljessä, mikäli lapsi ei ole saanut vanhemmiltaan taitojen opetteluun tarpeeksi tukea. Lisäksi lapsella voi olla ongelmia esimerkiksi kaverisuhteiden solmimisessa, kyvyssä leikkiä, kontrolloida tunteita tai ylipäätään hallita tunteita, jotka voivat vaikuttavat laajemmin lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Varhaisessa vaiheessa näihin tunne-elämän haasteisiin voidaan kuitenkin vaikuttaa, jotta niistä ei muodostu lapselle pysyviä elämänmittaisia haasteita. Lapsi tarvitsee kuitenkin näihin haasteisiin runsaasti vanhemman tukea ja läsnäoloa. Lapsen tunne-elämän vaikeudet aiheuttavat monesti lapselle myös haasteita toimin-

nanohjauksessa. Toiminnanohjauksella tarkoitetaan sitä, kykeneekö lapsi jäsentämään erilaisia tilanteita, tekemään suunnitelmia tai toimimaan suunnitelman mukaisesti tai tarvittaessa muuttaman toimintaansa. (ADHD 2019; Opetushallitus 2023a.)

3 LASTEN KÄYTÖS- JA UHMAKKUUSHÄIRIÖT

3.1 Määritelmä ja esiintyminen

Lapsuudessa syntyvät tunne-elämän ja itsesäätelyn haasteet voivat altistaa lapsen myöhemmin esiintyville erilaisille käyttäytymisen häiriöille. Käytöshäiriöt ovat yleisimpiä häiriöitä kouluikäisillä lapsilla. Pojilla ne ovat perinteisesti olleet yleisempiä kuin tytöillä, mutta tyttöjen osuus on ollut viime aikoina kasvussa. Tutkimusten mukaan on arvioitu, että käytöshäiriöitä esiintyy kouluikäisistä 3–8 % ja nuoruusikäisistä 5–10 % lapsista. Käytöshäiriöt ovat monimuotoisia häiriöitä. Lapsen ja nuoren käytöshäiriöihin kuuluvat pitkäaikainen, ikä- ja kehitystasosta poikkeava uhmakkuus, vastahankainen, tottelematon, vihamielinen tai epäsosiaalinen käytös. (Sourander & Aronen 2021; Luoma 2022.)

Uhmakkuushäiriö tarkoittaa melko samaa asiaa kuin käytöshäiriö. Uhmakkuushäiriötä pidetään hieman lievempänä kuin käytöshäiriötä, eli suurta eroa käytös- ja uhmakkuushäiriössä ei ole. Uhmakkuushäiriö voi lapsella ilmentyä aikaisemmin ja nuorempana kuin käytöshäiriö. Lapsen uhmakkuus voi siis edeltää käytöshäiriön kehittymistä. (Luoma 2022.)

Käytös- ja uhmakkuushäiriöllä ei tarkoiteta samaa asiaa kuin esimerkiksi lapsen normaalin kehitysvaiheeseen kuuluva uhmakausi tai tahtoikä (Luoma 2022). Lapsen normaaliin kehitykseen liittyvissä murrosvaiheissa, kuten uhmakiässä ja puberteetissa, lapsi kokeilee rajojaan, mutta pitkäkestoinen väkivalta sekä epäsosiaalinen käyttäytyminen eivät kuulu normaalikehitykseen kuuluviin murrosvaiheisiin (Puustjärvi & Repokari 2017). Kyseessä on yleisesti käytöshäiriö, jos lapsen uhkaavaa, aggressiivista ja epäsosiaalista käytöstä esiintyy usein ja vaikeana tai, jos lapsen käytös on merkittävästi ikätasosta poikkeavaa (Aronen 2016).

Lapsen somaattinen, neurologinen ja psyykkinen kehitys kulkeutuvat samanaikaisesti lapsen kehityksen mukana. Lapsen vuorovaikutusongelmat tai emotionaalisen tuen puutteet voidaan usein tunnistaa lapsen somaattistyyppisinä oireina, kuten esimerkiksi kasvun hidastumisena, uni- tai syömishäiriönä. Lapsi osoittaa näillä oireilla huonoa oloaan. Myös erilaiset stressitilanteet voivat vaikuttaa hormonien kautta elimistön toimintaan ja aiheuttaa lapselle erilaisia somaattisia oireita. (Sourander & Aronen 2021; Luoma 2022.) Lapsen emotionaalista tilaa ei siis voida arvioida ilman somaattista ja neurologista tutkimusta (ADHD 2019).

3.2 Syyt ja riskitekijät

Käytös- ja uhmakkuushäiriön syyt ovat lapsilla hyvin yksilöllistä. Käytös- ja uhmakkuushäiriöiden syynä voi olla monta eri tekijää, kuten esimerkiksi yksilölliset tekijät, perheeseen liittyvät tekijät tai ympäristön riskitekijät (Puustjärvi & Repokari 2017). Käytös- ja uhmakkuushäiriön taustalla voi olla myös samaan aikaan esiintyvä aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD, erilaisia traumaattisia kokemuksia, monitahoisia oppimisvaikeuksia tai muita mielialahäiriöitä ja kehityksellisiä vaikeuksia (Luoma 2022).

Käytös- ja uhmakkuushäiriöiden riskitekijöihin kuuluvat myös erilaiset hankalat perhetilanteet, kuten esimerkiksi lapsen erityyppinen kaltoinkohtelu, laiminlyönti, epäjohdonmukainen tai ankara kasvatustapa sekä negatiivinen perheensisäinen vuorovaikutus. Käytös- ja uhmakkuushäiriöt lisääntyvät lapsilla myös silloin, jos ympäristössä kiinnitetään huomiota pelkästään lapsen negatiiviseen käytökseen tai jos lapsi ei saa riittävästi ohjausta tiettyyn asiaan. Tutkimuksissa on myös todettu, että äidin raskausaikainen päihteiden käyttö ja huonot elämäntavat ja sikiön altistuminen äidin stressihormoneille voivat myös lisätä lapsen käytöshäiriöriskiä. (Aronen 2018; Puustjärvi & Repokari 2017.)

Lapsen toimintaympäristöllä on myös suuri vaikutus lapsen käytökseen. Asuinalue, jossa on rikollisuutta, tai kaverisuhteet, joissa on paljon ristiriitaisuutta, voivat altistaa lapsen käytöshäiriöille. Koulut tai päiväkodit, joissa on paljon ristiriitaisuutta opettajien sekä oppilaiden välisessä suhteessa, voivat myös lisätä lapsen käytöshäiriöriskiä. (Puustjärvi & Repokari 2017.)

3.3 Oireet ja diagnosointi

Käytöshäiriöiden pääoireiden kesto tulee olla ainakin kuusi kuukautta tai jopa enemmänkin ennen diagnoosia. Oireita voivat olla ikätasoon nähden poikkeava uhmakkuus, aggressiivinen käytös ja kiusaaminen. Varastaminen, valehtelu ja sääntöjen rikkominen liitetään usein myös käytöshäiriöiden oireisiin. Lapsi voi käyttäytyä haastavasti esimerkiksi rikkomalla tavaroita tai olla noudattamatta vanhempien ja muiden aikuisten asettamia rajoja ja sääntöjä. Epäsosiaalinen käytös voi olla myös yksi käytöshäiriön oire. Epäsosiaalinen käytös voi esiintyä esimerkiksi huonona käyttäytymisenä ihmisiä ja eläimiä kohtaan. Tämä oire voi vaikeuttaa myös lapsen sosiaalisten suhteiden muodostamista. (Käytöshäiriöt 2018; Puustjärvi & Repokari 2017.)

Lapsella tai nuorella voi myös ilmentyä käytöshäiriön oireilua, jos perheessä tai ympäristössä tapahtuu muutoksia. Esimerkiksi perheenjäsenen sairastuminen tai kuolema voivat aiheuttaa tämän kaltaista oireilua lapsella. Tällöin käytöshäiriö voi olla ohimenevää. Yleisesti käytöshäiriöt ovat kuitenkin pitkäaikaisempia ja vakavampia. Lapsen vakavat käytöshäiriöt voivat myöhemmin elämässä johtaa rikollisuuteen, päihteiden käytön aloittamiseen tai mielenterveyden häiriön syntymiseen. (Luoma 2022.)

Käytöshäiriön diagnosointiin tarvitaan hyvin kattavasti tietoa lapsen kehityshistoriasta, elämäntilanteesta, oireista ja toimintakyvystä. Näitä tietoja kerätään yleensä lapselta itseltään, vanhemmilta ja muilta tarvittavilta tahoilta. Käytöshäiriön diagnosoinnin kannalta on tärkeää arvioida lapsen käyttäytymistä. Arvioinnissa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso, oireiden kesto sekä oireiden ilmeneminen erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa on myös otettava tarkasti selvää lapsen oireilusta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, kuten stressistä, traumakokemuksista ja perheen tilanteesta. Näiden kaikkien lisäksi on myös huomioitava mahdolliset lapsella esiintyvät oppimisvaikeudet ja samanaikaisesti esiintyvä mahdollinen masennus. Arvioinnissa voidaan hyödyntää erilaisia strukturoituja haastatteluja ja kyselylomakkeita. (Käytöshäiriöt 2018; Puustjärvi & Repokari 2017.)

3.4 Lapsen käytöshäiriöiden hoito

Lapsen käytöshäiriöiden hoitoa suunnitellaan yksilöllisesti. Nykyään on paljon erilaisia hoitomuotoja, kuten erilaisia ryhmäterapioita, joissa harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja tunteiden säätelystä. Hoito onnistuu parhaiten silloin, kun tiedetään, mitkä tekijät vaikuttavat voimakkaimmin lapsen käyttäytymiseen. Lapsi hyötyy eniten selkeistä säännöistä. Lapsi tarvitsee aikuisen selkeää ohjausta, joka avulla lapsi voi harjoitella uusia taitoja ja toimintamalleja. Lapset hyötyvät paljon myös ryhmämuotoisista kognitiivisen käyttäytymisterapian menetelmistä, jossa opetetaan lasta erottamaan tunteita toisistaan sekä tarkastelemaan tunteisiin liittyen omia tekoja. Ryhmämuotoiset menetelmät auttavat myös löytämään sosiaaliin ja stressitilanteisiin ratkaisuja väkivallan tilalle. (Puustjärvi & Repokari 2017.)

Lapset yleensä pitävät siitä, jos onnistumisia palkitaan. Käytöshäiriöinen lapsi hyötyy toivotun käyttäytymisen huomaamisesta ja siitä on annettavasta positiivisesta palautteesta. Samaan aikaan on tärkeää muistaa, että joskus myös epätoivottavan käytöksen voi jättää huomioimatta, jolloin lapsi ei saa siitä mitään palautetta. Palkitseminen muuttaa vuorovaikutusta positiivisemmaksi ja se voi muuttaa myös käytöshäiriöiden esiintymistä. Tämän takia rangaistukset eivät aina ole lapselle hyödyksi, vaan ne voivat lisätä lapsen käyttäytymisongelmaa. Esimerkiksi vanhemman rauhallinen suhtautuminen lapsen kiukutteluun tai turhautumistilanteisiin on yksi toimiva menetelmä. (Puustjärvi & Repokari 2017; Luoma 2022.)

Vanhemmat voivat hakea apua lapsen oireiluun neuvolasta, kouluterveydenhuollosta, terveyskeskuslääkäriltä tai jopa tarvittaessa sosiaalitoimen ammattilaisten kanssa. Myös erilaiset ryhmämuotoiset perhekäynnit vanhemmille auttavat paljon. Lapsien vanhemmat saavat apua lapsen ohjaukseen eri menetelmien avulla. Näin vanhemmat oppivat ohjaamaan lasta erilaisissa tilanteissa. Hoito on usein yksilöllistä ja lapsen oireilusta riippuvaa. Hoitopaikoissa arvioidaan eri ammattiryhmissä tarkemmin lapsen oireilun syytä ja vakavuutta. Lapsen hoitoa suoritetaan moniammatillisessa yhteistyössä. Myös päiväkodin ja koulun henkilökunta osallistuu usein hoitoon tuoden esille oman näkökulman lapsen käyttäytymisestä päiväkotin ja kouluarjessa. (Puustjärvi & Repokari 2017; Luoma 2022.)

Kun lapsella esiintyy vaikeita käytöshäiriöitä tai niihin liittyen itsetuhoisuutta, voidaan mahdollisesti tarvita myös lastenpsykiatrian erikoissairaanhoidon. Erikoissairaanhoidossa lasten- tai nuorisopsykiatrian erikoislääkäri arvioi lapsen tilannetta. Sen mukaan voidaan harkita joko lääkehoitoa tai jopa osastohoitoa mahdollisten haastavien oireiden vuoksi. Lastenpsykiatriassa lapselle tehdään tarvittaessa lisätutkimuksia. Ensisijaisesti lasta ja perhettä tulisi kuitenkin tukea avohuollon tukitoimilla. Tällaisia tukitoimia tarjoaa esimerkiksi lastensuojelu. Lapsen voimakas oireilu ja haastavat käytöshäiriöt kuormittavat perhettä. Sosiaalihuolto, lastensuojelu ja perheet tekevätkin usein tiivistä yhteistyötä auttaen perhettä. (Luoma 2022; Käytöshäiriöt 2018.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaiset asiat vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on, että sen tuloksia hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden koulutuksessa. Erityisesti opinnäytetyö soveltuu terveydenhoitaja- ja sosionomiopiskelijoille sekä muille lapsen kehityksen parissa työskenteleville terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisille.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten erilaiset elinympäristöt vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen?
2. Miten voidaan edistää lapsen tunne-elämän kehitystä?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tämä opinnäytetyö toteutetaan kirjallisuuskatsauksena, jonka tarkoituksena on kehittää olemassa olevaa tietoa ja luoda uutta tietoa valitusta aiheesta. Kirjallisuuskatsaus on metodi ja tutkimustekniikka, jossa tarkastellaan valmiita

tutkimuksia. Katsauksen tarkoituksena on tehdä yhteenveto valmiiden tutkimuksien tuloksia. Jo olemassa olevien tutkimuksien tulokset ovat perusta opinnäytetyön tutkimustiedolle. (Salminen 2011, 3–6.)

Tarkemmin tässä opinnäytetyössä päädyttiin kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen. Se on yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voisi kuvata yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja säännöksiä. Tutkimusmenetelmää käyttäessä aineistot voivat olla laajoja, eikä niitä rajoita metodiset säännöt. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on rakentaa kokonaiskuva halutusta tutkittavasta aiheesta. (Salminen 2011,6.)

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus, sillä aihe on vaativa ja arkaluontoinen. Opinnäytetyö käsittelee lapsia, vanhemmuutta, perhettä ja erilaisia lapsuudessa esiintyviä tunne-elämän haasteita. Tutkimusluvan saaminen tällaiseen aiheeseen haastattelua tai kyselyä varten olisi ollut hankalaa, jonka vuoksi opinnäytetyötä ei voitu suorittaa käyttämällä näitä tutkimusmuotoja. Tämä opinnäytetyö on ammattikorkeakoulutasoinen, minkä vuoksi tutkimusmenetelmäksi kirjallisuuskatsaus osoittautui parhaaksi. Menetelmän käytön mahdollisti myös riittävä tutkimustiedon määrä aiheesta, sillä kirjallisuuskatsaus vaatii riittävän määrän tutkimuslähteitä käytettäväksi.

5.2 Aineiston tiedonhaku

Opinnäytetyössä on käytetty luotettavia tietokantoja, kuten Mediciä, Cinahlia, Finnaa, Google Scholaria ja Theseusta. Lisäksi kirjallisuutta on haettu myös Google-haulla. Tiedonhakua ohjasi tutkimuskysymykset, joihin opinnäytetyössä pyrittiin hakemaan vastauksia. Tietoa haettiin muun muassa hakusanoilla lapsi, tunne-elämä, kasvuympäristö ja elinympäristö. Englanniksi tietoa haettiin hakusanoilla children, emotion ja environment. Hakusanojen tukena käytettiin AND lyhennettä. Tiedonhaussa parhaiten tuloksia löytyi vain muutamaa hakusanaa käyttäessä. Aiheesta löytyy tietoa niin suomeksi kuin englanniksikin. Tiedonhakutaulukko on nähtävissä liitteessä 1.

Jotta opinnäytetyössä käytettävä aineisto olisi mahdollisimman ajantasaista ja luotettavaa, sisäänottokriteereihin lisättiin, että aineistot saavat olla enintään

10 vuotta vanhoja. Sisäänottokriteereinä oli lisäksi aineiston kielenä suomi ja englanti, muut kielet rajattiin haun ulkopuolelle. Muina sisäänottokriteereinä oli maksuttomat aineistot ja koko tekstin saatavissa olo. Opinnäytetyössä käytettiin tutkimuksia, joista AMK-tasoiset opinnäytetyöt rajattiin haun ulkopuolelle. Taulukossa 1 ovat nähtävissä sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
2013–2023 vuoden tutkimus	Vanhempi tutkimus
Maksuttomat aineistot	Maksulliset aineistot
Julkaisukieli: suomi ja englanti	Muut kielet kuin suomi ja englanti
Koko teksti saatavissa	Tekstiä ei saatavilla kokonaan
Pro gradut, väitöskirjat, tutkimusartikkelit, yamk-opinnäytetyöt	Amk-opinnäytetyöt ja muut ei tieteelliset tutkimukset
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen

Aineiston tiedonhaussa tutkimuksia käytiin läpi tutkien otsikoita ja tiivistelmiä. Tutkimuksia löytyi 14 kappaletta, joista yksi oli englanninkielinen. Aineistoon valitut tutkimukset on esitelty tarkemmin liitteessä 2 olevassa tutkimustaulukossa. Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoituikin hyvin ajankohtaisia tutkimuksia pääpiirteittäin vuosilta 2017–2023. Yksi tutkimus oli vanhempi (ks. Myllyniemi 2013), mutta soveltui kuitenkin muutoin aineistoon laadittujen sisäänottokriteerien mukaisesti.

Tutkimuksista seitsemän oli kandidaatin tutkielmia. Näistä seitsemästä kandidaatin tutkielmasta kolme oli uusia, vuonna 2023 valmistuneita, tutkielmia. Tämän lisäksi aineistoon valikoitui kaksi pro gradu -tutkielmaa, englanninkielinen kyselytutkimus, syntymäkohorttitutkimus ja prospektiivinen havaintotutkimus. Lisäksi aineistoon valikoitui arkkitehtuurin koulutusohjelman diplomityö, joka käsitteli konkreettisen rakennetun ympäristön lisäksi laajasti lapsen kehitystä. Tämä kyseinen tutkimus löytyi sattumalta Google-haulla, kun kaikki muut tiedonhakukannat oli käyty läpi. Työssä päädyttiin käyttämään kyseistä tutkimusta, vaikka haun osumia oli runsaasti. Diplomityö oli erilainen ja toi uuden näkökulman aiheeseen, jonka vuoksi se valikoitui opinnäytetyön aineistoon. Lopuksi tehtiin vielä Theseukseen haku ja päädyttiin etsimään ylemmässä ammattikorkeakoulussa tehtyjä opinnäytetöitä. Theseuksesta löytyi yksi tutkimuksellinen kehittämistyö, joka valittiin mukaan opinnäytetyön aineistoon.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi on monivaiheinen prosessi, joka pitää sisällään aineistoon valittuihin tutkimuksiin tutustumisen, saadun tiedon jäsentelyn ja pohdinnan. Analyysin tarkoituksena on luoda yhteenveto valittujen tutkimusten tuloksista. Aineiston analyysia voisi kuvata myös aineiston tiivistämisenä ja jalostamisena teoreettiseen muotoon. Aineiston analyysiin ei ole mitään yleispätevää ohjeistusta, mutta sen avulla tulisi luoda aineiston pohjalta tulkinta, jossa tutkittava aineisto on käyty huolellisesti läpi. Analyysia voidaan tehdä eri menetelmien avulla, esimerkiksi teemoittelun tai tyypittelyn avulla. (Günther ym. 2023.)

Tässä opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään teemoittelua analyysimenetelmänä. Teemoittelu on keskeisten aiheiden eli teemojen muodostamista aineiston pohjalta. Teemat muodostuvat aineistolähtöisesti tutkimusten tuloksia analysoiden. Teemoittelun avulla aineistoon valittujen tutkimusten tuloksista on tarkoitus löytää yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Teemoittelussa voidaan käyttää apuna taulukoita, jotka voivat auttaa hahmottamaan aineiston keskeisiä teemoja. Kun aineisto on saatu teemoiteltua, voidaan aloittaa tulosten tulkinta ja vertailu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2023.)

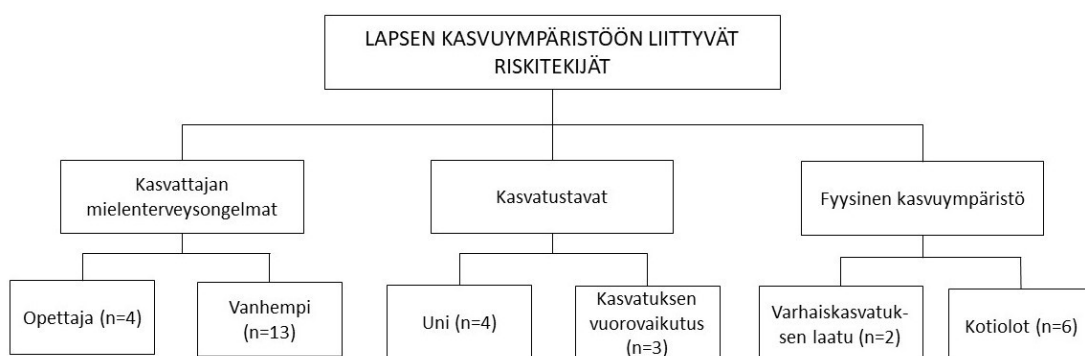
Aineiston analyysi aloitettiin tutkimalla tutkimusten tuloksia ja johtopäätöksiä. Näistä opinnäytetyön tekijät kirjasivat ylös yhteneviä tekijöitä, joista muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia. Teemoittelutaulukko hahmoteltiin näitä pelkistettyjä ilmauksia, joista muodostui yläteemat. Opinnäytetyössä teemoittelun tuloksena syntyneet yläteemat toimivat tulosluvussa alaotsikkoina. Teemoiksi valikoitui: kasvuympäristön riskitekijät, kiintymyssuhteen kehitykseen liittyvät riskitekijät, vanhemman mielenterveyteen liittyvät riskitekijät, perheen sosioekonomisen asemaan liittyvät riskitekijät ja lapsuuden kotioloihin liittyvät riskitekijät. Teemoittelutaulukko on nähtävissä tämän opinnäytetyön lopussa liitteessä 3.

6 TULOKSET

6.1 Kasvuympäristön riskitekijät

Kasurisen (2021) ja Topparin (2023) tutkimuksissa kerrotaan, että heikossa kasvuympäristössä sekä kasvattajien heikot kasvatustavat vaikuttavat merkittävästi lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Lapsen kasvattajiin kuuluu vanhempien lisäksi varhaiskasvattajat ja opettajat. Lapset aistivat, jos kasvuympäristön aikuinen voi huonosti. Aikuisen stressi tai masentuneisuus voi vaikuttaa lapsen kehitykseen ja käytökseen. Lapsen käyttäytymisessä on havaittu lisääntyvää aggressiivisuutta ja vihaa tällaisissa kasvuympäristöissä. Mitä vaikeamassa ympäristössä lapsi kasvaa sitä suurempi riski on, että lapsi oireilee negatiivisesti. Aineistossa todettiin, että jos opettajat tai huoltajat olivat uupuneita tai stressaantuneita, huomattiin myös lasten käytöksessä muutoksia kuten ahdistusta tai vetäytyvyyttä. (Kasurinen 2021, 25–26.)

Vaikeat kotiolot sekä huonolaatuinen varhaiskasvatus vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen negatiivisesti. Lisäksi myös lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen puute vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen. Kuvassa 1 on nähtävissä Kasurisen (2021) tutkimuksesta lainattu kaavio. Kuvaan on luokiteltu lasten kasvuympäristöön liittyvät riskitekijät. (Kasurinen 2021, 25–26.)

Kuva 1. Lapsen kasvuympäristöön liittyvät riskitekijät (Kasurinen 2021, 25)

Ristikarin ym. (2018) tutkimuksessa ilmeni, että alueellisella eroilla on vaikutusta lapsen kehitykseen. Eroja oli havaittavissa esimerkiksi kaupungissa ja maaseudulla kasvaneissa lapsissa. Lapset saavat erilaisia käsityksiä sekä toi-

mintatapoja riippuen, millä alueella kasvavat. Ristikarin ym. (2018) tutkimuksessa ilmeni, että koulumenestys oli parempi lapsilla, jotka kasvoivat kaupunkialueella, kun taas maaseudulla kasvaneiden lasten koulumenestys todettiin olevan heikompi. Ristikarin ym. (2018) tutkimuksessa tuli ilmi, että lastensuojelussa kasvaneilla lapsilla on yleensä koulunkäynti-, käyttäytymis- tai muita terveysongelmia. Lastensuojelussa kasvaneiden lasten yleisin vaikeus on säännöllinen koulunkäynti. (Ristikari ym. 2018, 95, 127.)

Vuoren ym. (2018) tutkimuksessa huomattiin, että kouluympäristössä samanikäinen ADHD-diagnoosi oli yhteydessä tunteiden säätelyn vaikeuksiin. Tutkimuksessa todettiin, että oli todennäköisempää, että pojilla esiintyy enemmän käytösongelmia kuin tytöillä. Lapselle voi syntyä myös vaikeuksia luottaa muihin ihmisiin kasvuympäristön ollessa haastava. Tällöin lapselle voi muodostua haasteita vuorovaikutukseen, sekä oman käytöksen ja tunteiden säätelyyn. (Vuori ym. 2018, 1218–1228.)

Kasurisen (2019) tutkimuksessa ilmeni hyvän varhaiskasvatuksen vaikuttavan positiivisesti lapsen kehitykseen. Tutkimuksessa ilmeni, että varhaiskasvatuksen onnistuessa lapselle kehittyy hyvät sosiaaliset taidot. Turvallisessa ympäristössä lapsi muodostaa omaa identiteettiään ja oppii tunnesäätelyä. Lisäksi hyvässä varhaiskasvatuksessa lapsi oppii tekemään havaintoja kasvuympäristöstään. Laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa paljon lapsen oppimiseen, tunteiden säätelyyn sekä arjessa onnistumiseen. (Kasurinen 2019, 29–30.)

6.2 Kiintymyssuhteen kehitykseen liittyvät riskitekijät

Lemetyisen (2019) tutkimuksen mukaan kiintymyssuhdehäiriö voi muodostua lapselle jo alle 5-vuotiaana. Perheessä pitkään kestänyt kaltoinkohtelu ja laiminlyönti usein johtavat tähän. Mustosen (2020) tutkimuksessa pääteltiin, että onnistunut kiintymissuhde tapahtuu silloin, kun kasvattaja vastaa vauvan kaikkiin tarpeisiin. Tutkimuksessa todettiin, että yli 90 % varhaisesta kiintymissuhteesta muodostuu äitiin. Kiintymyssuhde turvaa lapsen psyykkistä kehitystä. Varhainen kiintymissuhde antaa lapselle turvallisuutta sekä edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista. Tutkimuksen mukaan tärkeänä vaiheena kiintymyssuhteen muodostumiselle pidettiin ensimmäisiä kolmea vuotta lapsen syntymisestä. (Lemetyinen 2019, 21; Mustonen 2020, 36–37.)

Mustosen (2020) tutkimuksessa ilmeni, että puutteellinen äidinrakkaus vaikuttaa kiintymyssuhteen muodostumiseen negatiivisesti. Tämä voi aiheuttaa haittoja lapsen kehitykseen. Lemetyinen (2019) toteaa tutkimuksessaan, että kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa negatiivisesti myös lapsen sosiaalisiin suhteisiin ja käytökseen. Tällöin lapsi voi olla esimerkiksi koulussa/varhaiskasvatuksessa kiusattu tai kiusaaja. Kiintymyssuhdehäiriö voi heikentää kielenkehitystä, oppimista tai käyttäytymistä arjessa. Tutkimuksessa ilmeni, että jos riittävää kiintymyssuhdetta ei muodostu, lapselle voi ilmetä tunnesäätelyn ongelmia. Lapsen käytökseen voi lisääntyä aggressiivisuutta sekä levottomuutta tämän vuoksi. Kiintymyssuhdehäiriö voi lisätä lapselle vaikeuksia luottaa aikuisiin. Tämä voi näkyä lapsen käytöksestä läheisyyden välttelynä. Tämä voi johtaa tutkimuksen mukaan siihen, että lapsi oppii olemaan itsellensä ankara ja avun pyytäminen muuttuu haastavaksi. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että kiintymyssuhdehäiriö voi aiheuttaa lapselle todella voimakasta oireilua kuten sisarusten tai vanhempien satuttamista. (Lemetyinen 2019, 25–26; Mustonen 2020, 36–37.)

Lemetyisen (2019) tutkimuksessa viitattiin siihen, että kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivät enimmäkseen adoptoidut tai sijoitetut lapset. Suurin riskitekijä altistaa kiintymyssuhdehäiriölle on lapsen hylkääminen, huomiomatta jättäminen tai väkivalta. Tutkimuksessa ilmeni, että lapsen omatessa muitakin kehitykseen liittyviä riskitekijöitä kiintymyssuhteen ongelmien lisäksi, käyttäytymisen haasteet voisivat jatkua normaalia pidempään. (Lemetyinen 2019, 22.)

Mustosen (2020) tutkimuksessa ilmeni, että äidin raskaudenaikainen tai jälkeinen masennus voi aiheuttaa kiintymyssuhdehäiriön. Äidin kiintymyssuhdehäiriö on tutkimuksen mukaan tavallisin psyykinen häiriö, mutta myös vaativin. Tämän vuoksi lapselle muodostuu myös puutteellinen kiintymyssuhde. Tutkimuksessa ilmeni, että äidin kiintymyssuhdehäiriö yhdistyy myös lapseen, joka vaikuttaa lapsen tunteiden kehittymiseen ristiriitaisesti. Lapsen kiintymyssuhdehäiriö voi näkyä vuorovaikutussuhteiden muodostamisen haasteina. Lapsi voi vältellä äitinsä kanssa vuorovaikutustilanteiden muodostamista tai saattaa kiintyä äitiinsä jopa voimakkaammin, kuin ennen. (Mustonen 2020, 38.)

6.3 Vanhemman mielenterveyteen liittyvät riskitekijät

Lapsen mieli kehittyy hänen vanhempansa mielen turvin (Otsala 2020, 52). Vanhemmat ovat isossa roolissa lapsen kehityksessä, joten heidän hyvinvointinsa on avainasemassa myös lapsen terveyden kannalta. Lapsi tarvitsee vanhemman turvallista tukea kehityksessä. Jotta lapsi pystyy harjoittelemaan tunteita, tarvitsee hän turvallisen psyykkisen kasvuympäristön. Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kokonaisvaltaisia heikentäviä tekijöitä ovat mielenterveyshäiriöt. Varhaislapsuuden kielteiset tapahtumat ovat yhteydessä tunne-elämän häiriöihin ja käytöshäiriöiden ilmenemiseen. (Aro 2019, 25; Kasurinen 2021 26–27; Mustonen 2020, 49.)

Mielenterveyshäiriö kuten epävakaa persoonallisuus äidillä lisäsi lapsen tunne-elämän vaikeuksien todennäköisyyttä. Äidillä todettu mielenterveyshäiriö nosti lapsella ilmenevän tunne-elämän häiriön todennäköisyyttä lähes 20–30 prosenttia. Kasurisen (2019) tutkimuksen mukaan äidin raskauden aikainen masennus, stressi tai ahdistus vaikuttivat vauvaan negatiivisesti. Raskauden aikainen masennus lisäsi todennäköisyyttä kielellisen kehityksen viivästymään. Samoin itsesäätelyn vaikeuksia huomattiin enemmän lapsilla, joiden vanhempi sairasti psyykkisesti. Masennustila äidillä tai isällä vaikutti lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen negatiivisesti. Jopa äidin hetkellinen masennustila vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin ja käyttäytymiseen. (Kasurinen 2019, 26–27; Grazuleviciene ym. 2017.)

Perheen elämäntilanteella oli suuri vaikutus vanhempien mielenterveysongelmiin, joka vaikuttaa myös lapsiin. Esimerkiksi köyhyys, työttömyys, väliaikaiset asumispaikat ovat riskitekijöitä altistua mielenterveysongelmiin. Perheen matala sosioekonominen asema oli usein yhdistettävissä vanhemman mielenterveyshäiriöön. Tutkimuksista ilmeni, että perhettä kuormittavat tekijät vaikuttivat mielenterveyteen negatiivisesti. (Toppari 2023 19–20; Ristikari ym. 2018, 80, 107.)

Ristikari ym. (2018) tutkimuksissa todettiin, että vanhempien mielenterveysongelmat vaikuttivat heidän kykyynsä huolehtia lapsesta. Tutkimuksessa kerrotaan, että mielenterveyden haasteet vievät voimavaroja vanhemmilta, jolloin

lapsen sosiaalisten taitojen tukeminen ei ole riittävää. Vanhemman mielenterveysongelma lisäsi myös haasteita muodostaa vuorovaikutussuhde lapsen kanssa. Tutkimuksessa huomattiin, että lapsella lisääntyi riski sairastua psyykkisiin häiriöihin vuorovaikutuspuutteen vuoksi. Ristikari ym. (2018) tutkimuksen mukaan ilmeni, että vanhempien mielenterveysongelmien vuoksi lapset ovat useammin sijoitettu lyhyt- tai pitkäaikaiseen sijaishoittoon. (Ristikari ym. 2018, 78–80.)

6.4 Perheen sosioekonomisen asemaan liittyvät riskitekijät

Ristikari ym. (2018) ja Kasurisen (2021) tutkimuksissa todetaan, että vanhemman koulutus- ja tulotasolla on vaikutusta lapsen myöhempään koulutus- ja työura valintoihin. Vanhemman valittu ammatti määrittää osaltaan käyttäytymistä, mutta myös merkittävästi perheen toimeentuloa ja asumista. Vanhemman matala koulutus- tai/ja tulotaso vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen. Aineistoon valituista tutkimuksista ilmeni, että mitä useampi perhe-elämää kuormittava tekijä vaikuttaa lapsen elämään, sitä todennäköisempää on, että lapsi koki myöhemmässä iässä tunne-elämän haasteita. Lisäksi lapsen arjessa useat kuormittavat tekijät, kuten taloudelliset ongelmat ovat tutkimusten mukaan yhteydessä koulussa heikompaan menestymiseen. (Ristikari ym. 2018, 36; Toppari 2023, 23–24.) Perheen sosioekonomisen aseman merkitys Ristikari kuvaa tutkimuksessaan seuraavasti:

Korkeammin koulutettujen lapset saavat parempia arvosanoja, hakeutuvat muita useammin lukioon, ja jäävät harvemmin koulutuksen ulkopuolelle. Lisäksi heidän lapsiaan siirretään selkeästi vähiten yksilöllistettyyn opetukseen. Sama yhteys on havaittavissa tulotaso, vanhempia kuormittavia tekijöitä tai toimeentulotukiasiakkuutta tarkasteltaessa. (Ristikari ym. 2018, 123.)

Äidin matala koulutustaso on yhteydessä lapsen tunne-elämän vaikeuksien ja käytöksen haasteiden määrään. Lasten tunne-elämän vaikeuksien esiintyvyyttä korkeammin koulutetuilla äideillä oli 12,4 %, kun taas matalamman koulutustason omaavien äitien lapsilla tunne-elämän häiriöitä esiintyi 17 %:lla. Tutkimuksessa myös viitataan, että perheen matala tulotaso on myös yhteydessä muihin epäterveellisiin elämäntapoihin. (Grazuleviciene ym. 2017.)

Vanhempien matala koulutus on yhteydessä lapsen kohonneeseen riskiin sairastua psyykkisesti. Matala koulutus oli myös yhteydessä nuorten työttömyyteen. Tutkimusten mukaan lapsen tunne-elämän- ja käytöshäiriöitä ennustaa vanhemman matala koulutustaso. Erityisesti nuoruusiän käytöshäiriöihin vanhemman koulutustasolla koettiin tutkimusten mukaan olevan merkittävästi vaikutusta. Vanhempien matalaa sosioekonomista asemaa pidettiin yhtenä varhaislapsuuden stressitekijänä. (Aro 2019, 26; Ristikari ym. 2018, 17.) Ristikari kuvaa tutkimuksessaan perheen sosioekonomisen aseman vaikutusta lapsen kehitykseen seuraavasti:

Lapsuuden perheen sosioekonomisella asemalla on selvä yhteys lasten rikollisuuteen, mitattiinpa asemaa vanhempien koulutustasolla tai toimeentulotuen pitkittyneellä saamisella. Peruskoulun käyneiden vanhempien lapsista vähintään rangaistusmääräyksen oli saanut noin 27 % pojista ja 10 % tytöistä, kun vastaavat osuudet ylemmän korkeakoulun suorittaneiden vanhempien lapsilla olivat 12 ja 3 %. (Ristikari ym. 2018, 91.)

Vanhempien matala tulotaso on myös yhteydessä lapsen kodin ulkopuolelle sijoitukseen ja jopa myöhempään rikollisuuteen. Tutkimuksissa ilmeni, että lapsuuden ja varhaisnuoruuden käytöshäiriöillä oli yhteys rikolliseen käytökseen. Mitä useampi kuormittava tekijä vaikutti perheen elämään, sitä todennäköisempää lapsen kehityksen häiriintyminen oli. Matala sosioekonominen asema tuo stressiä perheen elämään. Toppari (2023) kuvaakin tutkimuksessaan, että eriarvoisuutta olisi hyvä lievittää varhaiskasvatusympäristössä. (Ristikari ym. 2018, 91; Toppari 2023, 23.)

6.5 Lapsuuden kotioloihin liittyvät riskitekijät

Kotioloilta huomattiin olevan runsaasti vaikutuksia lapsen kehitykseen, niin positiivisesti kuin negatiivisestikin. Turvallisuus ja positiivisuus kasvuympäristössä koettiin edistävän lapsen kehitystä ja sosioemotionaalista kasvua. Myös selkeät arjen rytmit, tarinankerronta, lapsen kanssa laulaminen ja leikkiminen sekä riittävä unen saanti turvasivat lapsen kehitystä. (Kasurinen 2021, 28.) Vanhempien aito läsnäolo, äidinrakkaus ja riittävä vuorovaikutus turvasivat lapsen kehitystä edistäen kiintymyssuhdetta (Mustonen 2020, 35). Arjen rutinit lisäsivät niin aikuisen, kuin lapsen hyvinvointia. Varhaislapsuudessa vanhemman ja lapsen välinen päivittäinen vuorovaikutus koettiin vaikuttavan posi-

tiivisesti lapsen tunne-elämän kehitykseen. Erityisesti lapsen ollessa 1–2-vuotias vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tulisi olla päivittäin. Kasurisen tutkimuksessa todettiin, että tässä varhaislapsuuden vaiheessa lapsen jäädessä vaille riittävää vuorovaikutusta, olisi todennäköisempää, että lapsi kokisi sosioemotionaalisen kehityksen viivästymää. (Kasurinen 2021, 25–26; Järvenpää 2019, 50)

Kotiolot ovat hallitsevassa asemassa lapsen kehityksen näkökulmasta. Kotiolot vaikuttavat niin lapsen kielelliseen kuin kognitiiviseen kehitykseen. Lapsi tarvitsee selkeät rytmit, jotka tuovat toistuvuudellaan turvallisuuden tunnetta. Erityisesti myöhäisillä nukkumaanmenoajoilla ja myöhäisellä nukahtamisella oli yhteys lapsen häiriökäyttäytymiseen. Lisäksi tutkimuksissa huomattiin, että jos kaksivuotiaalla oli vähintään tunnin mittainen ruutu-aika päivittäin, lisää käyttämisen haasteiden riskiä. Samoin erilaisten käyttäytymisen häiriöiden riski kasvoi, jos perheessä puhuttiin kahta kieltä. Kasvuympäristön häiriötekijät, kuten liiallinen melu ja vanhemman ennalta-arvaamattomuus, ennustivat lapsen käytöshäiriöitä. Kotiolojen ollessa erityisen kaoottiset voitiin jo todeta lähes varmuudella, että lapsi koki kehityksessään ainakin jonkin tasoista viivettä tai haittaa. (Kasurinen 2021, 27–28.) Kasurinen kuvaa kotiolojen merkitystä tutkimuksessaan seuraavasti:

Jos perheessä puhuttiin kahta kieltä ja lapsi altistui tälle säännöllisesti, oli hänellä suurempi riski omata käyttäytymisen ongelmia ollessaan 2-vuotias (Kasurinen 2021, 27).

Vanhempien ero nousi Lemetyisen (2019) tutkimuksessa esiin yhdeksi haastavaksi kotioloksi. Ero on perheelle ja erityisesti lapselle aina kriisi. Kyseessä on merkittävä muutos päivittäiseen arkeen. Lapsen turvallisuuden tunne järkkyy ja voi horjuttaa lapsen psyykkistä hyvinvointia. Tutkimuksissa todettiin, että vanhempien ero, sen tuomat muutokset ja uusi arki vie lapselta tottua vähintään 1–2 vuotta. Vanhempien ero voi vaikuttaa lapsen elämään usealla tavalla. Erityisen suuri vaikutus vanhempien erolla on lapsen tunne-elämän kehitykseen, jos vanhempien eron lisäksi perheessä on muitakin kuormittavia tekijöitä, kuten vanhemman mielenterveyden haasteet ja / tai matala tulotaso. Lemetyisen (2019) tutkimuksessa ilmeni, että vanhempien ero voi aiheuttaa lapsessa ahdistuneisuutta. Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että lapselle aiheu-

tui masennusta, ahdistusta ja aggressiivista käytöstä muita kohtaan, jos perheessä käytetään päihteitä tai perheessä esiintyy väkivaltaa. Alle 6-vuotiailla lapsilla ahdistus voi olla voimakkaampaa kuin sitä vanhemmilla lapsilla. Poikalapsilla on todennäköisempää, että vanhempien ero ja ahdistuneisuus ilmenevät myös uhmakkuutena. Perheen kuormittavien tekijöiden kasaantuessa lapsen kehityksen ongelmatkin usein lisääntyivät. Lapsuuden perheen haastavat kotiolot ja useat kuormittavat tekijät on havaittu olevan selkeästi yhteydessä lapsen myöhempään rikollisuuteen. (Lemetyinen 2019, 24, 28; Ristikari ym. 2018, 126.)

Varhaislapsuudessa lapsen ollessa 0–5-vuotias, lapsi viettää eniten aikaa kotioiloissaan. Tällöin lapsen altistuessa parisuhdeväkivallalle oireet voivat olla voimakkaampia. Koulunkäynnin aloitettua lapsi viettää ajallisesti vähemmän aikaa kotona, joten altistuminen perheväkivallalle on vähäisempää. Varhaislapsuudessa parisuhdeväkivallalle altistumisen oirehdinta voi olla voimakainta, mutta yhtä lailla altistuminen voi olla haitallista muissakin lapsen kehityksen vaiheissa. Lapsen fyysinen ja psyykinen hyvinvointi häiriintyy, kun kotilojen turvallisuus järkkyy. Lapsi haavoittuu eniten kohdatessaan väkivaltaa tai kaltoinkohtelua etenkin hänelle läheiseltä ihmiseltä. Lemetyisen (2019) mukaan lapsi voi jo varhain kokea pitkittynyttä stressiä kasvuympäristön ollessa turvaton. Tämä vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen negatiivisesti. Lapsen fyysinen ja henkinen kaltoinkohtelu voi aiheuttaa kehityksessä huomattavaa viivästymää. Aivojen kehitykseen negatiivisesti vaikuttaa jo se, että lapsi joutuu perheessä pelkäämään väkivaltaa. Väkivallan laatu, määrä ja lapsen suojaavat tekijät vaikuttavat tosin lapsen oirehdintaan. (Termonen 2022, 19–21; Lemetyinen 2019, 28.)

Perheen ja vanhempien hyvinvointi heijastuu lapseen ja näin ollen vaikuttaa lapsen eri kehityksen vaiheisiin. Samoin laadukas ja turvallinen elinympäristö oli yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Ympäristön antamalla mahdollisuuksilla todettiin siis olevan merkitystä. Myllyniemen (2013) tutkimuksessa tuotiin konkreettisemmin esiin, miten ympäristö vaikuttaa lapsen elämään. Esimerkiksi virikkeiden vähäisyys tai se, ettei lapsen kanssa olla riittävässä vuorovaikutuksessa tai lapsi ei kuule riittävästi kieltä, vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen ja älykkyyteen. Lapsi oppii omien kokemuksiansa kautta,

mutta fyysinen ympäristö ja ihmiset vaikuttavat lapsen ajatteluun. Hyvillä kotioloilla pystyttiin ehkäisemään perheen aiheuttamien riskitekijöiden vaikutuksia. (Myllyniemi 2013, 30, 25; Kasurinen 2019, 30; Järvenpää 2019, 29–30). Myllyniemi kuvaa ympäristön merkitystä lapsen kehitykselle seuraavasti:

Suuri ero, mikä on aikuisen ja lapsen maailmankuvan välillä on lapsen maailman konkreettisuus. Lapselle maailma on sitä, minkä voi nähdä ja kokea ja sitä myöten ympäristöllä ja sen antamalla virikkeillä ja mahdollisuuksilla on suuri vaikutus. (Myllyniemi 2013, 25.)

7 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan tuloksia, esitetään johtopäätöksiä ja pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisiä näkökohtia. Lopuksi käydään myös läpi tulosten hyödynnettävyyttä ja jatkotutkimusehdotuksia.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt valtavasti. Lisäksi yksinäisyys ja itsetuhoisuus nuorten keskuudessa on kasvanut viime vuosina. Nuorten pahoinvoinnin takana voidaan todeta usein olevan inhimillisiä tarpeita, jotka ovat jääneet täyttämättä. Pahoinvoivan nuoren tunteita ja tarpeita on voitu olla täyttämättä jo varhaislapsuudesta alkaen. Tällöin lapsen tunne-elämä on rakentunut alusta alkaen rikkonaisesti. Kun ihminen ei ole tasapainoinen, käy pettymysten kohtaaminen haastavaksi. Ongelmia usein syntyy, kun pettymyksiä ei pystytä kohtaamaan.

Opinnäytetyössä haettiin vastausta siihen, miten erilaiset elinympäristöt vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen sekä, miten lapsen tunne-elämän kehitystä voitaisiin edistää. Johtopäätöksenä voidaan todeta kirjallisuuskatsauksen tuloksista, että lasten ja nuorten elinympäristö, kuten kotiolot, koulu, varhaiskasvatus sekä vanhempien mielenterveyshäiriöt, vaikuttavat merkittävästi lapsen tunne-elämän kehitykseen ja sitä kautta myös lapsen käytökseen.

Useiden tutkimusten perusteella ilmeni, että vanhempien aito läsnäolo sekä lapsen huomioiminen tuki lasta kehittämään oman mielikuvan ympäristöstään. Lapsen kehityksen tueksi tutkimustuloksissa koettiin tärkeänä lapsen ja kasvattajan välinen kiintymyssuhde. Kiintymyssuhteen pohjalta lapselle kehittyy

emotionaalisia tunteita. Järvenpään (2019), Lemetyisen (2019), Kasurisen (2021) sekä Otsalan (2020) tutkimuksissa eroteltiin kiintymyssuhteen vaikutusta lapsen kehitykseen negatiivisesti sekä positiivisesti. Kiintymyssuhteen luomiseen vaikuttaa kasvattajan käytös lasta kohtaan. Johtopäätöksenä voidaan tutkimuksien perusteella todeta, että lapsen käytöshäiriön kehittymistä voidaan ennaltaehkäistä tukemalla hyvän kiintymyssuhteen kehittymistä perheissä.

Tutkimuksissa selvitettiin myös eri kasvatustapojen vaikutusta lapsen kehitykseen. Vanhemmilla on suuri vastuu, että lapsi saa turvallisen kasvuympäristön. Kasvatustavat ovat yksi tekijä, joilla voidaan vaikuttaa lapsen tunne-elämän kehitykseen. Hyvät kasvatustavat; selkeiden sääntöjen/rajojen asettaminen, riittävä uni, ulkoilu tai lapsen kanssa leikkiminen ja yhdessä tekeminen tukevat lapsen tunne-elämän kehitystä positiivisesti.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kotioloilla on runsaasti vaikutusta lapsen kehitykseen. Tutkimuksista ilmenee, että selkeät säännöt arjessa sekä positiivinen kasvuympäristö vaikuttavat positiivisesti lapsen kehitykseen. Tutkimustulosten perusteella tärkeänä asiana pidettiin vanhempien ja lasten välisiä vuorovaikutustaitoja. Hyvillä vuorovaikutustaidoilla turvataan lapselle terve ja turvallinen kehitysympäristö.

Tutkimustulosten perusteella lapsen tunne-elämän kehitystä voidaan edistää viettämällä lapsen kanssa aikaa ja vastaamalla hänen tarpeisiinsa. Esimerkiksi työpäivän jälkeen vanhempi voi antaa lapselle aikaa keskustellen päivän tapahtumisista. Läsnäolo ja vuorovaikutus tukee luottamuksellisen suhteen muodostumista vanhemman ja lapsen välillä. Vanhempi voi lisäksi osallistaa lasta päivittäisiin askareisiin, kuten pöydän kattamiseen tai huoneen siivoamiseen yhdessä. Näin vanhempi voi lisätä yhdessä oloa ja tekemistä. Lapsen tunne-elämää kehittää läsnä oleva vanhempi. Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on oltava pääosin hyvää ja luontevaa, jotta lapsella lisääntyy luottamus vanhempansa kohtaan. Riittävä ja laadukas vuorovaikutus tukevat lapsen kehitystä niin kotona, kuin varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Hyvät vuorovaikutustaidot mahdollistavat lapselle myös kyvyn luottaa muihin ihmisiin vanhempiansa lisäksi.

Tutkimusten perusteella vanhemman mielenterveyshäiriöllä on myös suuri vaikutus lapsen tunne-elämän kehitykseen. Vanhempien tai muiden lapsen ympäristössä olevien aikuisten mielenterveyshäiriö voi altistaa lapsen mahdollisille käytöshäiriöille. Tämä vaikuttaa lapsen tunne-elämän kehitykseen negatiivisesti. Lapselle voi aiheutua vaikeuksia vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, vaikeuksia oppia uusia asioita tai luoda itselleen riittävä mielikuva ympäristöstään. Tutkimuksien mukaan perheen matala tulotaso tai työttömyys ovat yksiä suurimmista riskitekijöistä, jotka johtavat sairastumiseen psyykkisesti.

Johtopäätöksenä saatiin että, yhteiskunta voisi tarjota vanhemmille erilaisia mahdollisuuksia, jotta vanhemmat voisivat viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Esimerkiksi työpaikoilla voisi edistää joustavampia työaikoja tai järjestää Lapset Työpaikalle- tapahtumia vähintään kerran kuukaudessa. Varhaiskasvatuksen sekä koulujen henkilökunta voisivat lisätä enemmän yhteisteistyötä lasten vanhempien kanssa. Esimerkiksi tarjota vanhemmille opastusta tai työkaluja, joiden avulla he voisivat kehittää heidän vuorovaikutustaitojaan lastensa kanssa. Myös kehityskeskusteluiden lisääminen koulussa/varhaiskasvatuksessa voisi auttaa vanhempia ymmärtämään paremmin lapsen tarpeita arjessa. Nämä menetelmät voisivat mahdollisesti lisätä vahvuutta lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen kehittymisessä.

Lapsi viettää usein suuren ajan arjestaan päiväkodissa. Päiväkodissa olisi hyvä, jos henkilökunta suunnitteli enemmän yhteisiä tapahtumia tai hetkiä vanhempien kanssa. Tämän avulla voidaan edistää lapsen tunne-elämän kehittymistä. Yhteisistä hetkistä ja läsnäolosta hyötyisi niin lapset, kuin vanhemmatkin.

Mielenterveyspalveluiden kehittymistä tulisi panostaa enemmän. Erityisesti perheiden keskuudessa käytettyjä mielenterveyspalveluita. Vanhempien tulisi päästä matalammalla kynnyksellä terapeuttisiin tukiin tai erilaisiin neuvontapalveluihin. Jos vanhemman mielenterveyden haasteisiin päästäisiin vaikuttamaan varhain, voitaisiin välttyä jälkikasvun haasteilta. Matala tulotaso perheessä aiheuttaa vanhemmille ja samalla koko perheelle huonovointisuutta. Yhteiskunta voisi tukea paremmin perheitä, mahdollisesti myös taloudellisesti.

Taloudellinen tuki voi auttaa ennaltaehkäisemään mielenterveyshäiriöihin altistumista.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä on pyritty noudattamaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä, jotka perustuvat tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja suomalaisen tiedeyhteisön luomiin tutkimuseettisiin ohjeisiin. Tutkimuseettiikka on huomioitu jo opinnäytetyön alussa ja sitä on pyritty noudattamaan läpi prosessin. Opinnäytetyö on tehty yleisiä ohjeistuksia noudattaen rehellisesti, avoimesti ja toisten tutkijoiden tekemää työtä kunnioittaen. Opinnäytetyössä on kunnioitettu tutkimusten kirjoittajia muun muassa merkitsemällä lähdeviitteet huolellisesti työhön. (Ks. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden... 2019.)

Tämän opinnäytetyön aineisto arvioitiin käyttäen Joanna Briggs Intituutin laadunarviointilomakkeita (JBI). Laadunarviot ovat nähtävissä liitteessä 2, tutkimustaulukko. Tämän työn arviointiin käytettiin kohorttitutkimuksille ja laadullisille tutkimuksille tarkoitettuja arvioinnin tarkistuslistoja. Kohorttitutkimuksen tarkistuslistassa korkeimmat pisteet olivat 11, kun taas laadullisen tutkimuksen arviointilomakkeessa 10. Opinnäytetyössä oli yksi kohorttitutkimus ja loput olivat laadullisia tutkimuksia. Tutkimuksien arviointilomakkeiden kohtiin pystyi vastaamaan: Kyllä (K), Ei (E), Epäselvä (?) ja Ei sovellettavissa (NA). Tutkimusten tuli täyttää laadunarviointimittariston luotettavuuden kriteerejä. Opinnäytetyöhön valittiin käytettäväksi luotettaviksi arvioituja tutkimuksia. (Hotus 2023.)

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että sen tekemiseen on osallistunut kaksi henkilöä. Tiedonhaku sekä aineiston käsittely on tehty yhdessä. Opinnäytetyön tekijät ovat huolellisesti kirjanneet kaikki tehdyt kirjallisuushaut sekä kirjallisuushakujen tulokset ylös. Löydettyjen tutkimusten arviointi on myös tehty kahden henkilön toimesta. Arvioinnin jälkeen opinnäytetyön tekijät perehtyivät löydettyihin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin, jonka jälkeen he muodostivat yhteisen näkemyksen tutkimustuloksista. Aineisto kirjallisuuskatsaukseen kerättiin luotettavista tietokannoista. Tutkimuksia etsiessä sitouduttiin asetettuihin sisäänotto- ja poissulkukriteereihin ja lähdeviitteet kirjattiin Xamkin

ohjeistusten mukaisesti. Opinnäytetyön aineistoa on tarkasteltu tutkimuskysymyksiin peilaten. Työssä on pyritty varmistamaan kirjallisuuskatsauksen ajantasaisuus käyttämällä mahdollisimman uutta tutkimustietoa.

Opinnäytetyön aineiston hakua ja analyysia on kuvattu tarkasti opinnäytetyössä. Aineiston analyysimenetelmä, eli teemoittelu on kuvattu omana taulukona opinnäytetyön liitteessä 3. Analyysimenetelmällä on pyritty osoittamaan, että tutkimustulokset eivät ole sattumanvaraisia. Työssä on pyritty kuvaamaan prosessia näiden menetelmien ja taulukoiden avulla lisäten luotettavuutta. Opinnäytetyötä tarkasteltiin useaan kertaan myös ohjaavan opettajan tapaisissa. Ohjaava opettaja antoi kritiikkiä ja neuvoja pitkin kirjoitusprosessia opinnäytetyön kirjoittajille, joka lisäsi luotettavaa tulkintaa sekä tapaa tutkia aihetta.

Opinnäytetyön luotettavuutta heikentää se, että tekijöillä ei ole aikaisempaa kokemusta tutkimuksen tekemiseen. Toinen luotettavuutta heikentävä tekijä on se, että tutkijoiden äidinkieli on suomi, joka voi johtaa vieraskielisen tutkimuksen tulkitsemiseen väärin. Lisäksi jokaisessa tutkimuksessa on mahdollisuus satunnaisvirheeseen. Sattumaa on kuitenkin pyritty välttämään tutkimalla aihetta useaan kertaan ja eri näkökulmista.

7.3 Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Sanotaan, että lapset ovat tulevaisuus. Se, miten heitä kohdellaan varhaislapsuudessa ja -nuoruudessa vaikuttaa siihen, mitä heistä tulee aikuisina. Nykypäivänä elämä on yhä hektisempää ja hektisempää. Kysymys kuuluukin, onko vanhemmilla enää aikaa lapsilleen vai onko aikaa oikeasti liikaakin, mutta ei ole taitoa olla aidosti läsnä. Nykypäivän elämä kannustaa suorittamaan ja olemaan jatkuvasti parempi, sekä sosiaalinen ja muu media syö päivän ajasta ison palan sekä lapsilta että aikuisilta. Tällöin saattaa unohtua elää hetkessä. Saatetaan unohtaa nämä hauraat pienet lapset, jotka ottavat oppia huoltajistaan. Jos lapsi ei opi uskomaan omiin mahdollisuuksiin tai itseensä, näkyy vaikutukset tulevaisuuden valinnoissa, kuten koulutus- ja uravalinnoissa.

Tulevaisuudessa voi olla todennäköistä, että lasten käytöshäiriöt ja uhmakkuus ovat yhtä enemmän noususuunnassa. Siksi onkin tärkeää, että ongelmiin puututaan varhain. Aiheen tutkiminen ja tutkitun tiedon soveltaminen sosiaali- ja terveydenalan ammattilaisten toimesta lisää myös tietoa ja ymmärrystä niin lapsia kuin perheitä kohtaan.

Jatkotutkimusehdotuksina esitetään, että voisi selvittää tarkemmin, miten lapsen tunne-elämän haasteet vaikuttavat huoltajiin ja perheisiin. Voisi myös selvittää esimerkiksi, miten lapsen vaikea uhmakkuus vaikuttaa perheen arkeen. Lapsen haastavat käytöshäiriöt tiedettävästi kuormittavat perhettä ja huoltajia. Aihetta voisi kartoittaa selvittämällä, miten perheet hallitsevat lapsen tunne-elämän haasteita, ja millaisia apuja perheillä on käytössä. Jatkotutkimuksessa voisi tuoda vanhempien kokemuksia enemmän esille. Jatkotutkimuksessa voisi myös selvittää perheiden tulotason muutoksia sekä, miten vanhempia voidaan tukea tämänkaltaisissa tilanteissa.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena tuodaan esiin nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Voitaisiin selvittää, miten nuorten hyvinvointia olisi mahdollista tukea yhä paremmin. Tutkittavana aiheena voisi olla myös, miten lasten tunne-elämän haasteita voisi ehkäistä.

LÄHTEET

ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). 2019. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologisen yhdistys ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. WWW-dokumentti. Julkaistu 4.4.2019. Saatavissa: [ADHD \(aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö\) \(kaypahoito.fi\)](https://www.kaypahoito.fi) [viitattu 3.6.2023].

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2019. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNAYTETOIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> [viitattu 3.11.2023].

Aro, P. 2019. Perheen muutokset ja lapsuusiän epäsuotuisat kokemukset mielenterveyden muovaajina nuoruusiässä. Tampereen yliopisto. Psykologian tutkinto-ohjelma. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118484/AroPauliina.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 21.9.2023].

Aronen, E. 2016. Lasten häiriökäyttäytyminen. Lastenpsykiatria katsaus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo13145> [viitattu 21.9.2023].

Grazuleviciene, R., Andrusaityte, S., Petraviciene, I. & Balseviciene, B. 2017 Impact of Psychosocial Environment on Young Children's Emotional and Behavioral Difficulties. *International Journal of Environmental Health and Public Research* 10, 1278. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.3390/ijerph14101278> [viitattu 21.9.2023].

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2023. Johdanto: analyysi ja tulkinta. Tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/> [viitattu 4.10.2023].

Hakovirta, M. & Kuula, M. 2017. Köyhyys on uhka lasten hyvinvoinnille Suomessakin. *Lääkärilehti*. WWW-dokumentti. Julkaistu 26.5.2017. Saatavissa: <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/koyhyys-on-uhka-lasten-hyvinvoinnille-suomessakin/?public=586ce05c603537306802af60769de5cd> [viitattu: 21.9.2023].

Heiskala, H. 2020. Miten edistää lapsen kehitystä. *Lääkärilehti*. 12/2020 vsk 75, 754–759. WWW-dokumentti. Julkaistu 20.3.2020. Saatavissa: <https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.xamk.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miten-edistaa-lapsen-kehitysta/> [viitattu 4.8.2023].

Hotus. 2023. Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI). WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvioinnin-tarkistuslistat/> [viitattu 23.11.2023].

Jokelainen, J. & Talvitie, E. 2018. Psykologiaa. Mitä mielessä. WWW-dokumentti. Päivitetty 23.1.2018. Saatavissa: <https://psykologiaa.wordpress.com/2018/01/23/tunteet/> [viitattu: 3.6.2023].

Järvenpää, A. 2019. Vahvemmin mukana lapsen arjessa. Lapsen hyvän mielen työkalu. Metropolian ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Ylempi AMK- opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Julkaistu 1.11.2019. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019120123801>[viitattu 28.9.2023].

Kasurinen, S. 2021. Kasvuympäristön riskitekijät lapsen sosioemotionaaliseen kehitykselle. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, varhaiskasvatus. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202103172596> [viitattu 28.9.2023].

Kuula, M. & Hakovirta, M. 2017. Köyhyys on uhka lasten hyvinvoinnille Suomessakin. *Lääkärilehti* 21/2017, 1348–1349. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/koyhyys-on-uhka-lasten-hyvinvoinnille-suomessakin/?public=586ce05c603537306802af60769de5cd> [viitattu 21.9.2023].

Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret). 2018. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrisen jaoksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkärinseura Duodecim. WWW-dokumentti. Julkaistu 12.12.2018. Saatavissa: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118> [viitattu 21.9.2023].

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417.

Lemetyinen, E. 2019. 3–6-vuotiaiden lasten psyykkiset häiriöt ja niiden vaikutus lapsen arkeen. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201904041417.pdf> [viitattu 2.10.2023].

Luoma, I. 2022. Lasten ja nuorten uhmakkuus- ja käytöshäiriöt. Lääkärikirja Duodecim. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.10.2022. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00382> [viitattu 3.6.2023].

Lönnqvist, J. 2021. Mielenterveyttä ja sen häiriintymistä määrittävät tekijät. Duodecim oppiportti. Psykiatria. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.9.2023. Saatavissa: https://www.oppiportti.fi/op/pkr00006/do?p_haku=Lapsi%20AND%20tunteet#q=Lapsi%20AND%20tunteet [viitattu 21.9.2023].

Merikukka, M. 2021. Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 2021/58, 101–105. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.23990/sa.101954> [viitattu 3.6.2023].

Mustonen, T. 2020. Äiti, vartija tulee: Vanajan avovankilan perheosastolla vankeusrangaistustaan suorittavien äitien kokemuksia perheosastosta pienen lapsen kasvuympäristönä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Varhaiskasvatus. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004233626> [viitattu 28.9.2023].

Myllyniemi, K. 2013. Lapset ja rakennettu ympäristö. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Diplomityö. PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/21457/Myllyniemi.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [viitattu 21.9.2023].

Näpänkangas, S. 2023. Vanhemmuustyylien vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202305231972.pdf> [viitattu 2.10.2023].

Opetushallitus. 2023a. Tunnetaidot koulussa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/tunnetaidot-koulussa> [viitattu 20.9.2023].

Opetushallitus. 2023b. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteet-mita-ne-ovat> [viitattu 3.6.2023].

Otsala, L. 2020. Lasten parissa toimivien ammattilaisten mentalisaatio, tunteälyn ja resilienssi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Progradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73245/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202012167188.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 2.10.2023].

Puustjärvi, A. & Repokari, L. 2017. Lasten käytöshäiriöihin tulee puuttua ajoissa. *Lääkärilehti* 2017/72, 1364–1367. Verkkolehti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/cdbecf3c-db86-44c0-b5b7-b74fc4107b4d/content> [viitattu 3.6.2023].

Pöyhönen, J & Livingston, H. 2021. Mitä ovat tunnetaidot ja miksi niitä täytyy opetella? Tunnetaitoja lapselle. WWW-dokumentti. Päivitetty 10.5.2021. Saatavissa: <https://www.tunnetaitojalapselle.fi/artikkelit/tunnetaidot> [viitattu 19.9.2023].

Rantala, M. 2019. Masennuksen biologia -Evoluutiopsykologinen näkökulma mielialahäiriöihin. Helsinki: Terra Cognita Oy.

Rauhala, O. 2023. Lasten taloudellisen eriarvoisuuden ilmentyminen peruskoulun vertaissuhteissa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Julkaistu 5.2023. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202305302039.pdf> [viitattu 2.10.2023].

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M, Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2> [viitattu 28.9.2023].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2023. KvaliMOTV. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html [viitattu 4.10.2023].

Salminen, A. 2011. Mitä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Julkijohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa:

https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf [viitattu 2.5.2023].

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2016. Vanhemmuus, kiintymyssuhde ja perhe. Duodecim oppiportti. Lasten psykiatria ja nuorisopsykiatria. WWW-dokumentti. Päivitetty 8.4.2016. Saatavissa: https://www.oppiportti.fi/op/ljn00304/do?p_haku=Lapsi%20AND%20tunteet#q=Lapsi%20AND%20tunteet [viitattu 21.9.2023].

Sourander, A. & Aronen, E. 2021. Psykiatria. Lastenpsykiatriset häiriöt. Duodecim Oppiportti. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.9.2021. Saatavissa: https://www.oppiportti.fi/op/pkr00374/do?p_haku=lasten%20uhmakkuus#s3 [viitattu 3.6.2023].

Termonen, K. 2022. Vanhempien parisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutukset lapseen. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204263751>[viitattu 28.9.2023].

Terveyskylä. 2021. Mikä on kiintymyssuhde ja miten se syntyy? WWW-dokumentti. Päivitetty 30.9.2021. Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/nais-talo/raskaus/raskauden-tuomat-muutokset-ja-yleiset-huolenaiheet/tunteet-ja-mieli-raskauden-aikana/mik%C3%A4-on-kiintymyssuhde-ja-miten-se-syntyy> [viitattu 18.9.2023].

Toppari, N. 2023. Perheiden taloudellisen eriarvoisuuden huomioiminen yhdenvertaisuuden tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Julkaistu 5.2023. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202305191898.pdf> [viitattu 2.10.2023].

Troger, T. 2023. Näin autat lasta itsesäätelyyn. Erityisvoimia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://erityisvoimia.fi/kuormituksen-vahentamisen-keinot/nain-autat-lastat-itsesaatelyyn/> [viitattu 20.9.2023].

Veijalainen, J. 2020. Mitä on lapsen itsesäätely ja mitä sen kehittyminen edellyttää? Tutkittua varhaiskasvatuksesta. WWW- dokumentti. Julkaistu 7.2.2020. Saatavissa: <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2020/02/07/mita-on-lapsen-itsesaately-ja-mita-sen-kehittyminen-edellyttaa/> [viitattu 15.9.2023].

Vuori, M., Tuulio-Henriksson, A. & Autti-Rämö, I. Perhekuntoutus lapsen tunteiden säätelyn ja käyttäytymisen pulmissa. *Lääkärilehti* 19, 1218–1228. Verkko-lehti. Saatavissa: <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/perhekuntoutus-lapsen-tunteiden-saatelyn-ja-kayttaytymisen-pulmissa> [viitattu 2.10.2023].

Tiedonhakutaulukko

Tietokannat	Hakusanat	Osumat	Kriteerien perusteella valitut
Medic	Käytöshäiriöt AND lapset	87	1
Cinahl	Children AND Emotion AND environment	30	1
Finna	Lapsi AND kasvuympäristö AND kehitys	17	4
	Lapsen kehitys AND taloudellinen tilanne perheessä	92	2
	Lapset AND elinympäristön vaikutus AND kehitys	132	2
	Lapset AND elinympäristö	94	1
Google Scholar	Elinympäristön vaikutus lapsen tunne-elämän kehitykseen	2850	1
Theseus	Elinympäristö AND "tunne-elämä" AND lapsi"	6	1
Google	Elinympäristö lapsen kehitys	113 000	1

Tutkimustaulukko

Tekijät, vuosi, yliopisto	Aihe	Menetelmä	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	Keskeiset tulokset	JBI laatu-pisteet
<p>Aro Pauliina</p> <p>Marraskuu 2019</p> <p>Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Psykologian tutkinto-ohjelma</p>	<p>Perheen muutokset ja lapsuusiän epäsuotuisat kokemukset mielenterveyden muovaa-jina nuoruusiässä</p>	<p>Pro- gradutut-kielma, kyselytutkimus</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten lapsuuden epäsuotuisat ja perhe-elämän muutokset ovat yhteydessä myöhäisnuoruuden häiriöihin. Tutkimuksessa käsitellään muun muassa käytöshäiriöiden ja tunne-elämän ennustetta.</p>	<p>”Odotetusti lapseen kohdistuva psyykinen väkivalta ennusti itsenäisesti tunne-elämän häiriöitä.”</p> <p>”Saatujen tutkimustulosten valossa käytöshäiriöt liittyvät ennemmin lapsuusiän riskien kumuloitumiseen joko pidemmällä aikavälillä tai moninaisten riskitekijöiden muodossa. Tämä vahvistaa näkemystä tunne-elämän häiriöiden ja käytöshäiriöiden yksilöllisistä kehityspoluista.”</p>	<p>8/10</p>
<p>Grazuleviciene Regina, Andrusaityte Sandra, Petraviciene Inga and Balseviciene Birute</p> <p>2017, Department of Environmental Sciences</p>	<p>Impact of Psychosocial Environment on Young Children’s Emotional and Behavioral Difficulties</p>	<p>Kyselytutkimus</p>	<p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin sosio-ekonomisen aseman ja vanhempien ja lasten välisten suhteiden yhteisvaikutuksia esikouluikäisten lasten tunne- ja käyttäytymisvaikeuksiin.</p> <p>Tutkimukseen osallistui 1461 liettualaista äitiä ja heidän 4 – 6- vuotiaat lapset.</p>	<p>Tutkimuksen keskeisenä tuloksena todettiin, että äidin matala koulutustaso lisää riskiä lapsen tunne- ja käytöshäiriöihin.</p> <p>Perheessä mielenterveyshäiriöt ja tupakointi lisäävät myös lapsen emotionaalisia ja käytöksellisiä haasteita.</p>	<p>7/10</p>
<p>Järvenpää Anniina</p>	<p>Vahvemmin mukana lap-</p>	<p>Tutkimuksellinen</p>	<p>YAMK- opin- näytetyön tarkoituksena oli</p>	<p>”Rutiinit ja ennakkoiva arki tarjoavat lapselle tur-</p>	<p>8/10</p>

2019, Metropolian ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi YAMK	sen arjessa -Lapsen hyvinmielen työkalu	kehittä- mistö	toteuttaa yhteistyössä MIELI ry:n kanssa työkalu varhaiskasvatukseen ja perheille mielen hyvinvointia vahvistamiseksi. Kyseessä on kehittämistö, jonka tarkoituksena oli syventää ymmärrystä pienen lapsen hyvinvoinnista. Lisäksi tarkoituksena oli lisätä perheiden tietoisuutta arjen valintojen vaikutuksista lapsen mielen hyvinvointiin liittyen.	vallisuutta ja tukevat lapsen kasvua ja kehitystä.” ”Lapsen hyvinvointi ei ole irrallaan vanhemman hyvinvoinnista, vaan ne voidaan nähdä olevan riippuvaisia toisistaan. Mielenterveystaidot ovat taitoja, joita voi oppia ja opettaa.” ”Aikuisen läsnäolo lisää turvallisuuden tunnetta leikeissä sekä lapsen kokiessa aikuisen arvostavan lapsen leikkihetkiä, lapsen mielen hyvinvointi vahvistuu.”	
Kasurinen, Sonja 2021, Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, varhaiskasvatus	Kasvu- ympäristön riskitekijät lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen	Syste- maattinen kirjallisuuskat- saus	Kandidaatintutkimuksen tarkoitus oli tutkia lasten kasvu- ympäristöön liittyviä sosioemotionaalisen kehityksen riskitekijöitä ja tukikeinoja. Tutkimuksessa aineisto koostui 18 vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista.	”Lapsen sosioemotionaalisen kehityksen riskitekijät liittyivät tämän tutkimuksen tulosten perusteella vanhemman ja opettajan mielenterveysongelmiin ja uupumukseen, heikkolaatuisen vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen vähäiseen lapsen ja vanhemman välisten aktiviteettien määrään ja heikkoihin kotioloihin.” ”Tarkastellessa vanhempien henkisen pahoinvoinnin vaikutusta lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen ilmeni, että huoltajan kokemus voimakas stressi oli merkit-	9/10

				tävästi yhteydessä lapsen matalampaan sosioemotionaaliseen kehitykseen leikki-ikäisten lasten kohdalla.”	
Lemetyinen Elli 2019, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta	3–6-vuotiaiden lasten psyykkiset häiriöt ja niiden vaikutus lapsen arkeen	Narratiivinen kirjallisuuskatseaus	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia 3 – 6 -vuotiaiden lasten psyykkisiä häiriöitä ja niiden vaikutuksia lapsen arkeen. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehityksessä tutkitaan lasten psyykkisten kehityksen tekijöistä ja riskitekijöistä.	”..lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laadulla on vaikutusta käytöshäiriöiden ilmenemiseen.” ”On arvioitu, että lähes kaksi kolmasosaa lapsista on turvallisesti kiintyneitä.”	8/10
Mustonen, Tiina 2020, Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta, varhaiskasvatus	Äiti, vartija tulee: Vanajan avovankilan perheosastolla vankeusrangistustaan suorittavien äitien kokemuksia perheosastosta pienen lapsen kasvuympäristönä.	Kvalitatiivinen etnografinen tapaustudkimus	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Vanajan avovankilan perheosaston arkea lapsen kannalta. Tutkimuksen aineistossa on käytetty haastattelumateriaalia Vanajan avovankilan vankeusrangistusta suorittavilta. Tutkimuksen tuloksissa sivutaan myös kasvatus- ja kiintymyssuhteen vaikutusta lapsen kehitykseen.	”...puutteellinen äidinrakkaus ja hoiva voivat aiheuttaa lapselle vakavia muutoksia, niin kehitykseen kuin luonteeseen. Äidinrakkauden puute saattaa aiheuttaa lapselle jopa rikollisen luonteen tai tunnekyvyttömyyden.” ”Lapsen kiintymyssuhdehäiriöt ovat aina yhteydessä lapsen lähimpään hoitajaan, mutta myös lapsen mahdollisilla muun muassa kehityshäiriöillä voi olla vaikutusta.” ”Kiintymyssuhdehäiriö saattaa ilmetä myös lohdutuksen etsimisen puutteena tai jopa aggressiivisuutena.”	9/10
Myllyniemi Katriina	Lapset ja rakennettu	Diplomityö	Työssä on tutkittu, että mil-	”On selvää, että lapsi, joka elää ympäristössä,	8/10

2013. Tampereen teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin koulutusohjelma	ympäristö		lainen kasvu-ympäristö on sopiva lapselle. ”Työssä perehdytään lapsen kehitykseen sekä lapsen ja ympäristön vuorovaikutussuhteeseen.” Lapsen kehitystä pohditaan myös arkkitehtien ja ympäristön suunnittelijoiden näkökulmasta.	jossa on paljon rajoitteita ja paljon lapsilta kiellettyjä paikkoja, saa aivan erilaisen kuvan kuin lapsi, joka on saanut vapaasti temmeltää.” ”Ympäristöllä on todettu olevan selkeä vaikutus lapsen älykkyyden kehitykseen. Virikkeiden puute johtaa eri kykyjen ja aistien heikkenemiseen, kun taas erittäin virikkeellinen ympäristö voi edesauttaa esimerkiksi ennenaikaisesti syntyneiden vauvojen kehitystä.”	
Näpänkangas Suv 2023, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta	Vanhemmuustyöliien vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, että miten vanhemmuustyylit ja eri vuorovaikutusmallit vaikuttavat lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. Kirjallisuuskatsaus koostui 11 tieteellisestä tutkimuksesta.	”Perheen vuorovaikutuksella ja turvallisuuden tunteella voi vaikuttaa merkittävästi lapsen sosiaalisiin taitoihin.” ”Vanhemmuustyyleillä on vaikutusta lapsen sosiaalisiin taitoihin ja mahdollisesti myös niiden kehitykseen.”	7/10
Otsala Laura 2020, Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta.	Lasten parissa toimivien ammattilaisten mentalisaatio, tunneälyn ja resilienssi	Terveyskasvatuksen pro gradututkimus. Hanketutkimus	”Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lasten parissa työskentelevien sivistystoimien, sosiaalialan ja terveydenhuollon ammattilaisten mielen taitoja sekä kokemuksia heille tarjotusta mentalisaation, tunneälyn ja resilienssin kehittämiseen	”Tunnetaitojen opettaminen sekä lapsille että aikuisille koettiin myös tärkeänä.” ”Kaikkien lasten parissa toimivien aikuisten mielen taitojen kehittäminen on tärkeää lasten hyvinvoinnin edistämiseksi ja mielenterveyden haasteiden ehkäisemiseksi.”	8/10

			tähtäävästä koulutuksesta.”		
<p>Rauhala Oona</p> <p>2023, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta</p>	<p>Lasten taloudellisen eriarvoisuuden ilmentymien peruskoulun vertais-suhteissa</p>	<p>Kuvaileva kirjallisuuskat-saus</p>	<p>”Tutkielman ta-voite oli selvit-tää, millä ta-voilla lasten ta-loudellinen eriarvoisuus il-menee perus-koulussa ja sen vertais-suhteissa, mutta myös ta-loudellisen eriarvoisuuden heijastumista lasten keski-näiseen sosi-aaliseen sta-tukseen.”</p>	<p>”Taloudellisen hyväosaisuuden on tutkittu liitty-vän laajempiin ystäväpiireihin.”</p> <p>”Lapsuuden ym-päristöillä kuten asuinalueella ja koululla on tut-kittu olevan jon-kin verran vaiku-tusta myöhem-piin sosiaaliin saavutuksiin elä-mässä.”</p>	9/10
<p>Ristikari Tiina, Keski-Säntti Markus, Sutela Elina, Haapakorva Pasi, Kiilakoski Tomi, Pekkarinen Elina, Kääriälä Antti, Aaltonen Mikko, Huotari Tiina, Merikukka Marko, Salo Jarmo, Pesonen-Smith Anna & Gissler Mika</p> <p>2018, Terve-yden ja hyvinvoinnin laitos, nuorisotutkimusver-kosto, Hel-singin yli-opisto, Oi-keusminis-teriö, Oulun yliopisto – maantie-teen tutki-musyk-sikkö, Ou-lun yliopisto – kliinisen lääketieteen</p>	<p>Suomi lasten kasvu-ympäris-tönä</p>	<p>Syntymä-kohortti-tutkimus</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia 1997 syntyneiden lasten kasvua nuoruudesta aikuisuuteen. Tutkimuksessa selvitetään mi-ten erilaiset elinympäristö-jen olosuhteet ovat vaikutta-neet nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen.</p>	<p>” Matala koulutus on nuorten koh-dalla vahvasti yhteydessä muun muassa työttömyyteen, toimeentulotuen käyttöön ja mie-lenterveyden on-gelmiin.”</p> <p>”Lapsuuden per-heen sosioeko-nomisella ase-malla on selvä yhteys lasten ri-kollisuuteen, mi-tattiinpa asemaa vanhempien koulutustasolla tai toimeentulo-tuen pitkitty-neellä saami-sella. Peruskou-lun käyneiden vanhempien lap-sista vähintään rangaistusmää-räyksen oli saa-nut noin 27 pro-senttia pojista ja 10 prosenttia ty-töistä, kun vas-taavat osuudet ylemmän kor-keakoulun suorit-taneiden van-hempien lapsilla olivat 12 ja 3 prosenttia.”</p>	9/11

laitos					
<p>Termonen, Katariina</p> <p>2022, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö</p>	<p>Vanhempien parisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutukset lapseen</p>	<p>Laadullinen kirjallisuuskat-saus</p>	<p>Kandidaatintut-kielman tarkoi-tuksena oli tut-kia, että millai-sia vaikutuksia parisuhdeväki-vallalla on lap-sen kasvuun ja kehitykseen. Tutkielman koostuu 15 vertaisarvioi-dusta tutki-musartikke-lista.</p>	<p>"Aineiston perus-teella voidaan sanoa, että altis-tumisella on hai-tallisia vaikutuk-sia, jotka ilmene-vät lapsen fyysi-sessä ja psyykki-sessä tervey-dessä, sekä so-siaalisessa käyt-täytymisessä."</p> <p>"Parisuhdeväki-vallalle altistu-neilla lapsilla on todennäköisempi riski rikolliseen käyttäytymiseen myöhemmällä iällä elämässä verrattuna lapsiin, jotka eivät olleet altistuneet parisuhdeväki-vallalle."</p> <p>"Lisäksi lapsella voi olla erilaisia suojaavia teki-jöitä, jotka autta-vat häntä selviy-tymään väkival-tatilanteille altis-tumisesta. Suo-jaaviksi tekijöiksi tunnistetaan esi-merkiksi van-hemman yritys luoda lapsen ke-hitykselle suo-tuisa lapsuuden kasvuympäristö, sekä lapsen omat selviyty-misstrategiat."</p>	<p>9/10</p>
<p>Toppari Noora</p> <p>2023, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta</p>	<p>Perheiden taloudellisen eriarvoisuuden huomioiminen yhdenvertaisuuden tukemisessa varhaiskasvatuk-sessa</p>	<p>Kuvaileva kirjalli-suuskat-saus</p>	<p>"Tutkielman ta-voite oli selvit-tää sosioeko-nomisen ase-man vaikutus lasten elä-mässä, ja löy-tää keinoja, joilla lasten yh-denvertai-suutta talou-dellisesta nä-kökulmasta voitaisiin tu-</p>	<p>"Oppimisen ilo syntyy turvalli-nessa päiväkotiryhmässä."</p> <p>"Lapsen suhteet, joihin hän itse-ään peilaa, ja joita hän myötä-elää, ovat vah-vasti liitettyinä hänen elinympä-ristöönsä."</p> <p>"Lapsiperheille</p>	<p>8/10</p>

			kea.” Tutkimuksessa tuodaan esiin myös matalan sosioekonomisen aseman luomia haasteita lapsen kehitykseen.	varhaiskasvatus on yksi heidän arkensa ensisijaisista sosiaalisista ja emotionaalisisista tuki-joista.”	
Vuori Miika, Tuulio-Henriksson Annamari, Autti-Rämö Ilona 2018, Helsingin yliopisto, Suomen lääkäri-lehti	Perhekuntoutus lapsen tunteiden säätelyn ja käytännön pulmissa	Prospektiivinen havaintotutkimus	Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella 5 – 12 -vuotiaiden sosiaalisia taitoja sekä tunteiden säätelyn ja käytännön ongelmia. Tarkoituksena oli tarkastella, mitä vaikutuksia hoito-ohjelmalla oli näihin.	Monimuotoinen perhekuntoutus havaittiin huoltajien arvion mukaan vähentävän tunteiden säätelyn ja käytännön ongelmien määrää. Huoltajat arvioivat kuntoutuksen lisäävän lapsen empatiakykyä. Tutkimuksessa todettiin, että huoltajat, jotka olivat psyykkisesti kuormittuneempia arvioivat lapsensa kärsivän enemmän käytännön ongelmista.	7/10

Teemoittelutaulukko

Pelkistetty ilmaus	Alateema	Yläteema
<p>"Kasvu ympäristön vaikeudet heijastuvat usein lapsen käyttäytymiseen"</p> <p>"Perhe kasvuympäristönä ohjaa lapsen tulevaisuutta."</p> <p>"Kasvu ympäristön turvallisuus ja positiivinen ilmapiiri edistävät lapsen sosioemotionaalista kehitystä."</p> <p>"Ympäristöllä on todettu olevan selkeä vaikutus lapsen älykkyyden kehitykseen. Virikkeiden puute johtaa eri kykyjen ja aistien heikkenemiseen, kun taas erittäin virikkeellinen ympäristö voi edesauttaa esimerkiksi ennen aikaisesti syntyneiden vauvojen kehitystä."</p>	Koti, perhe, varhaiskasvatus, ilmapiiri	Kasvu ympäristössä olevat riskitekijät
<p>"Kiintymyssuhde on siten olennaista lapsen psyykkiselle kehitykselle."</p> <p>"Lapsen kiintymyssuhdehäiriöt ovat aina yhteydessä lapsen lähimpään hoitajaan, mutta myös lapsen mahdollisilla muun muassa kehityshäiriöillä voi olla vaikutusta."</p> <p>"Kiintymyssuhdehäiriö saattaa ilmetä myös lohdutuksen etsimisen puutteena tai jopa aggressiivisuutena."</p>		Kiintymyssuhteen muodostumisessa olevat riskitekijät
<p>"Lapsen hyvinvointi ei ole irrallaan vanhemman hyvinvoinnista, vaan ne voidaan nähdä olevan riippuvaisia toisistaan. Mielenterveystaidot ovat taitoja, joita voi oppia ja opettaa."</p>	Vanhemman mielenterveyshäiriöihin vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehitykseen	Vanhemman mielenterveyshäiriöihin liittyvät riskitekijät
<p>"Matala koulutus on nuorten kohdalla vahvasti yhteydessä muun muassa työttömyyteen, toimeentulotuen käyttöön ja mielenterveyden ongelmiin."</p> <p>"...vanhempien koulutustaso heijastuu myös lasten koulumenestykseen ja heidän tuleviin koulutuspolkuihinsa."</p>	Koulutustaso, tulotaso	Perheen koulutus- ja tulotason liittyvät riskitekijät
<p>"Rutiinit ja ennakoiva arki tarjoavat lapselle turvallisuutta ja tukevat lapsen kasvua ja kehitystä."</p> <p>" Soisalon mukaan lapsen kehittyminen vaatii turvallista kasvuympäristöä sekä ihmissuhteita, jotka ovat rakastavia ja tasapainoisia. Kaltoinkohtelu tai väkivalta haavoittavat lasta hyvinkin herkästi, etenkin silloin, jos tekijä on lapselle läheinen. Rankka tai turvaton kasvuympäristö aiheuttaa pitkittynyttä, pahanlaatuista stressiä, joka puolestaan vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen."</p> <p>"Parisuhdeväkivallalle altistuneilla lapsilla on todennäköisempi riski rikolliseen käyttäytymiseen myöhemmällä iällä elämässä verrattuna lapsiin, jotka eivät olleet altistuneet parisuhdeväkivallalle."</p>	Turvallisuus, arjenrytmit, vuorovaikutus, vanhempien ero, kaltoinkohtelu, parisuhdeväkivalta, kaksikielisyys, mielenterveyden haasteet	Lapsuuden kotioloihin liittyvät riskitekijät